

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

בז' א' מ"י פ"י מאלתא
הדרס הלכה י"א סמג
לחן רמב"ם טו"ש ע"ד סמג
ר"ב סמג ט'
בז' ב' מ"י פ"י מאלתא
מחמסע הלכה י"א סמג
י"ז א' מ"י פ"י מאלתא
מק"מ מונקס ט"ז ט"ו
מ"מ פ"י ע"ד
י"ד ד' מ"י פ"י מאלתא
מחמסע הלכה י"א סמג
י"ח ה' מ"י פ"י מאלתא
מק"מ מונקס ט"ז ט"ו
ע"ש פ"י טו"ש ע"ד י"א סמג
רמב"ם פ"ד
ב' ז' מ"י פ"י מאלתא
טו"ש ע"ד סמג ט'

רבינו חננאל

למאי הלכתא. (למאי
הלכתא) נקראת שניה.
ובמק"מ ג' פירס ב'
רביעית א' ו' לשאל ב'
לחמנא וכן הלכתא.
וא"ר דר"א שניה לנדר
הדמיא הנדר עד הגשמים
עד שתרד רביעית שניה רב
וכי' אמר ליה ר' חננאל
מאימתי כל אדם מותרין
בלקט בשכחה ופאה
משילכו הנמושות בפרט
ובעוללות משילכו עניים
בפרט ויבא. ביומין עד
שתרד רביעית שניה.
סבי' דאדולא אנא.
וקיים המהלכים במשנת
בתיב בני הד"ר. מאי
לשון רביעית שרוב
לקרקע כדרכי יהודה
דאמר מוטא בעלה
דארטא היא שנתא
החוליה והצמיחה. רביעית
[ואסתכלו] ביה שתרד
בקרקע טפח. שניה ב' י'
לגוף בה פי חבית: אמר
רב חסדא גשמים שירדו
לגוף בה פי חבית אין
בהם משום ועצר. וכן
גשמים שירדו קודם ועצר.
פי קודם ק"ש שכתוב בה
ועצר את השמים. אמר
אביי לא אמון אלא
קודם קירית [P] של ערב
אבל קודם שמע דצפרא
יש בהן משום ועצר
למור המטר והירד
בשור ארץ כלל ועבר
הוא כדכתיב וסדקם כענן
כך הני מילי כמעט
דקריב בעננא. והוא שיהיה
אבל אם נתקשרו
המים כעננים כדכ"א
פסק אוחי היום סור ויהו
האמר בר חמאי ר' יוחנן
שקרי ונני. הצע השק
שקרי ונשכב שאין לך היום
הליכה. וטוביא דרשא
דטבת ארמלתא דלא
בירא תרביצי. נקט ר' יוחנן
דגרסי (כ"ב א') דח' מטיא
תרביצי וחד מטיא
אספיקא. ור"א דלא בירי
תרביצי בירי מלשון חרבה
כדכתיב [ו] והאמהל
חשם ומחזונגין וארעם
אל חבור כלמרי שהשק
ותשאר בה לחלוחית ערין
(משום) חרשין אותה
והורעין אותה הי"ד דלא
בירי תרביצי. פי טבת
ארמלתא שלא ירדו
גשמים טבת שהגשמים
הם בעלי לארץ שנתא
החוליה והצמיחה. (ת'
[אין] מניחין [P] האספיקא
בורא (שדה) בור שוכני

חשק שלמה

על רבינו חננאל
(ב' י"א פ"י טו"ש ע"ד)
סמג הלכה י"א
מסורת הש"ס
מסורת הש"ס

רבינו גרשום

מאימתי כל אדם מותרין בלקט בשכחה ובפאה [P] לקט שכחה ופאה יכול
ליקט. משילכו הנמושות שכבר הסתו עניים מועטין. אתניבא טעמה שכבר לא השאיר כלום:
שבילי הדרשות דרכים שהם בירשות היחיד בשדות [P] ברביעית שניה כבר כלה לחיה: שניה אין צורך אלא כדי שישל
לחוס מהן עפר לגוף פי חבית. אין בהן משום ועצר. כלומר דיש בהן משום בריה. קודם ועצר דק"ש. מוך קפל
דמוקד כלומר שכל חיוס יורד מן: עיבא עבים עבות הן של בריה ובהי אסור מוך שקר ונני: עניי קטנים. ארמלתא
שאין צורך גשמים. לא בירי תרביצי אין חרובין ביה מדרשות שיתלכו חלמדים לבוא שאין מעבדין לן גשמים וטבת פי להם
פנאי יותר מכל ימות השנה צ"א שאין מפכידין גנות: דאמא מוטא מעיקרא. קודם טבת וטבת (מאי אתי טובתא היא
ומקומין) הי ארמלתא: הא כתיב והמטריה [P] (לפרשנות): הא דאמא טובא אין בהן משום ועצר דברכה הוי. דאמא כדכ"א

חשק שלמה על רבינו גרשום (ב' נחל ד"ל ע"ד מ"י טע"ז ו"י עד שתרד רביעית שניה שאל כולל נחל. כ"ז ו"א ו"א ו"א עד שתיין לפרשנות).

דאורי אתניבא. פי' שהולכים במקלות ומשעים עליהם ואמר
דמרגומא מחזיק פלגן דכתיב [P] גבי יואב הי' צלמנרגל:
בשבילי הרשות. פי' בדרך שעשו דרך השדות והכרמים:
עד שתרד רביעית שניה. מכלל ואין מקי' להו:

עד מתי נהנין ושוורפין בתבן ובקש
ש' שבועית. פירוש צננה
שממית וכו' וס"ל כמ"ד ספמי ורעיס
מומרים ול' עקיבא דלמר ספמי
ורעיס אסורים מקרא דהן לא מורע
ולא נאקפו [P] כדמפרש במסכת פסחים
פרק מקום שנהנו (דף ה"א): כ"ל דמוקי
לה וצמחמתך ולחיה וגו' נספמי
אלנות ולא דוקא תפואה קאמר
אלא כגון תפואה הכרם [P] דהיינו
אלנות אלל ספמי ורעיס אסורים:
לא אמרן אלא קודם ועצר דאוריתא.
כלומר שירדו גשמים קודם
ק"ש של ערבים אלל קודם של שמרית
י' צנס משום ועצר כדלמר רב
שמואל צ' רב יתחק:

איכא דאמרי א' בירי תרביצי.
שאין הגומא ריקס מורעיס:
ול'
לבהמתך מן הבית אמר רבי אבהו מאי לשון רביעית דבר שרובע את הקרקע
כדבר יהודה דאמר רבי יהודה מיטרא בעלה דארעא הוא שנתא [P] כי באשר
ירד הגשם והשגל מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרה את הארץ והחוליה
והצמיחה ואמר רבי אבהו רביעית ראשונה כדי שתרד"ב בקרקע טפח שניה
כדי לגוף בה פי חבית אמר רב חסדא גשמים שירדו כדי לגוף בהן פי חבית
אין בהן משום [P] ועצר ואמר רב חסדא גשמים שירדו קודם ועצר אין בהן
משום ועצר אמר אביי לא אמרן אלא קודם ועצר דאוריתא אבל קודם
ועצר דצפרא יש בהן משום ועצר דאמר רב יהודה בר יצחק [P] הני עניי
דצפרא לית בהו משישא דכתיב [P] מה אעשה לך אפרים מה אעשה לך יהודה
והסדקם כענן בקר וגו' א"ל רב פפא לאב"י והא אמרי אינשי במפתח כבי
מיטרא בר חמאי מוך שקר וגו' לא קשיא הא דקמיר בעיבא הא
דקמיר בענני אמר רב יהודה [P] טבא לשמא דטבת ארמלתא איכא דאמרי
דלא בירי תרביצי ואיכא דאמרי דלא שקיל שודפנא איני והאמר
רב חסדא טבא לשמא דטבת מנוולתא לא קשיא הא דאמא מיטרא מעיקרא
הא דלא אתא מיטרא מעיקרא ואמר רב חסדא גשמים שירדו על מקצת
מדינה ועל מקצת מדינה לא ירדו אין בהן משום ועצר איני והכתיב [P] וגם
אנכי מנעתי מכם את הגשם בעוד שלשה חדשים לקציר והמטריה על עיר אחת
ועל עיר אחת לא אמריר חלקה אחת המטר וגו' [P] ואמר רב יהודה אמר רב
שתיהן לקללה לא קשיא הא דאמא טבא הא דאמא כדכ"א ליה אמר רב
אשי דיקא נמי דכתיב המטר דאמא מקום מטר ש"מ א"ר אבהו [P] **מאימתי**

מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה מאי מברך אמר רב יהודה
אמר רב"י מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו ור' יוחנן
מסיים בה הכי אילו פינו מלא שירה כים ולשונונו רנה כהמון גליו בר' עד י"א אל
עזובנו רחמך ה' אלהינו ולא עזובנו ברוך רוב ההודאות רוב ההודאות
ולא כל ההודאות אמר רבא אימא אל ההודאות אמר רב פפא 'הלכך
נימרינו

אם יורדין צנקר כשפותחין הפתחים יקפל החמר שמוכר תפואה את שקו ליכנס לישן מפני שהשנה מתכרבת והיה שועט בעולם ולא
י' יסחכר צמחית טעמא אלמא יפין הן: דקמיר בעיבא. אס נמקשו שמים ענניים עבים ולא קלושים אין צנס משום ועצר:
דקמיר בעננא. שה"ל קלושה מעב אין צ' ממש: **א"ר יתחא.** אשירה כלומר טובה יש לשנה דטבת ארמלתא שאין גשמים יורדין צה
לדבריהם את הארץ: איכא דאמרי דלא בירי תרביצי. פנא מוקמות שמרפיין צנן חורא אין צרות מפני שהסדקין של תפואה הם והולכין
התלמידים ממקום למקום ללמוד חורא. ל"א לא בירי תרביצי גנות שאין גדלין על רוב מים כגון כרשנין: **א"ר שקיל שודפנא.** אין
השדפון נלחו ומחדקן בתפואה: מנוולתא. שהדרסים מנוולים עטמ מפני הגשמים: הא דאמא מיטרא מעיקרא. שירדו הגשמים
בזמן צמחשון וירדו אף בעצת רעים הן שצנר די לעולם צמחשון של מרחשון: דלא אתא מיטרא מעיקרא. טעם לשמא דטבת
מנוולתא. לשון אחר הא דלמא מיטרא מעיקרא טעם דמנוולתא: אין בהם משום ועצר. דאמאן של קלמ מדינה שירדו לן גשמים מוכרין
לחמריה: ואמר רב יהודה אמר רב שתיהן קל"ה. אותן שירדו ואותן שלא ירדו מפני שרוב גשמים קלקלו את תפואתם: הא דאמא מיטרא
טובא. יותר מדאי שתיין לקללה: כדכ"א ליה. אין צנן משום ועצר שקלמ מדינה תפואה לקלמ מדינה: המטר תהא מקום מטר. כלומר
יותר מדאי: מאימתי מברכין על הגשמים. צפרק הרוחא (דמס דף טז). אמרינן על הגשמים אומר הטוב והמטיב והסם (דף טז): פרכינן הך [P]
בזכר דתקון לה רצנן [P] ומשינן לה הא דמא מיוחא וסא דממא משמע: חתן לקראת כלה. שירדו כל כך ששכסעס טעמא ויאלא חמרת
ועולנת כנגדה מפי מורי. ל"א שהשווקין מקלמין מים שוק מקלמ ויה מקלמ כנגדו: רוב ההודאות. כלומר רוב ההודאות אחת קורא להקב"ה
ולא כל ההודאות והכי משמע ברוך אלה ברוב ההודאות ולא כלל אלא כך מומס בא"י אמ"ה אל ההודאות דמשמע כל ההודאות:

הגהות וצינונים
(ג' י"א) ויתרין ד' שיהו כן איתא במשנה נדרים סב ע"ד ור"י במשנה ז' פ"ט דשבועות (ג' י"א). ותיין
גמרת ארי: [P] (התורין מפרש ד' נדרים נפש ור"י אתניבא ע"ש שפכתי ארתי מחמסין)
(ג' י"א) [P] במשנה דשבועות איתא מאימתי כר' משתדל רביעית כר' ר"י ש' שם ויבאיש כחב דשנייה אמת
(ג' י"א) [P] ככתי' כדי שיתבסס. ולשון ישר הוא (דק"ש): [P] ככתי' אמר רב חסדא. וכו' מוריק ותר' הא דאמר
להלן איני תהא"י חסדא (דק"ש): [P] [ג' י"א] דר"ה א"ר"י מר"ה ור"י א"ר"י א"ר"י (ג' י"א) [P] (צ"ל פאה מ"ל בית
ע"י חולין קלא ע"ב) (ג' י"א). ותיין חש"ש: [P] צ"ל אדך. כלומר דהא אמרינן מודים וכו' (מראה א"ש): [P] ככתי'
קרת שבע: [P] נדביל מוטא:

חשק שלמה על רבינו גרשום (ב' נחל ד"ל ע"ד מ"י טע"ז ו"י עד שתרד רביעית שניה שאל כולל נחל. כ"ז ו"א ו"א ו"א עד שתיין לפרשנות).

הנדר עד הגשמים. דלמר קונס אס אהנה מדבר זה עד הגשמים:
עד שתרד רביעית שניה. נדרים הלכין אחר לשון צני אדס"ו ואין
קורין גשמים לראשונה עד שתרד שניה שמכלל ואין מקוללות
הדרסים ומאוסות מפני הגשמים ל"א עד הגשמים משמע מתי דהיינו
רביעית שניה: כ"א אדס. אפילו
השערים: פדב"ל. לא תפסל חמין
משילכו הנמושות. נדרים דמלכין
ואין נמייאשו שאר העניים [P] לפי
שודיעין אס נשאר לקט שמה ופאה
נמושות נעלוס: [P] לשון
ממשש [P] משילכו עניים בכרם ויבא.
כלומר שלקטו וחזרו ונלא פסס
שניה והשמה מסמי דעמיהו עניים:
משתרד רביעית שניה. דעד ה"א
שעתא לקטו הכל: דאורי אתניבא.
הולכין צמח ומעיי טפי מחזיק
צפנן (שמואל ג') ממרגומא אתניבא:
לקושי בחר לקושי. עני מולין צנו
אחריו שמכלל ואין פוסקין שאר
עניים מללקוין: ה"ג רב פפא אמר
לשבילי הרשות. כלומר שיש רשות
מצי"ד לעוברי דרכים לקצר שצנן
ליקן נשדות: עד שתרד רביעית
שניה. שמכלל ואין גללה המנושה
וקשה לה דישת נהגל דלמר מר צפרק
מרוכה [P] צמחשין שהנהגה יאסוע
מהלכין צפלי הרשות וכו': בתבן
וקש ש' שבועית. ספמיס שגללו
צפציעת דיש צנן אסור צפציעת
לא חסדא שגללו צפציעת ללמר
שנכנס: כ"ה לחיה מן השדה. לשון
וכר כנו (דפאש י"ח) עשו כלה כלומר
כלה האוכל: כ"ה דבהמתך. כנו כלה
צמיחה כלה ואינינו (הפאס ע)
ומשירדה רביעית שניה שמכלל ואין
אין מן וקש נשדות שהגשמים עושין
אוחן וכל: והו"ה. כלסס שמוליד:
גשמים ברביעית ראשונה. אס צנן
כל כך שממס הקרקע (ג' י"א) יפין הן
ואין לרין להמנענות: א"גוה בה פי
חבית. שמתן מן המים עד שטענה
תיחוס כל כך שיכול לעשות מגופת
מבית צנל מוספת מים: אין בהם
משום ועצר. אין זו קללה של ועצר
אל השמים: קודם ועצר. קודם וכן
ק"ש דכתיב מים ועצר אל השמים
אע"פ שלא יהיה רוב גשמים: אב"י
ירדו קודם ועצר דצפרא יש בהן משום
ועצר. הוואל ולא ירדו ציוס ואין
יפין לעולם: לית בהו משום. ואין
שנתן מתכרבת: והסדקם כענן בקר.
שאין צ' ממש: מיטרא במיפתח בבי.

אם יורדין צנקר כשפותחין הפתחים יקפל החמר שמוכר תפואה את שקו ליכנס לישן מפני שהשנה מתכרבת והיה שועט בעולם ולא
י' יסחכר צמחית טעמא אלמא יפין הן: דקמיר בעיבא. אס נמקשו שמים ענניים עבים ולא קלושים אין צנס משום ועצר:
דקמיר בעננא. שה"ל קלושה מעב אין צ' ממש: **א"ר יתחא.** אשירה כלומר טובה יש לשנה דטבת ארמלתא שאין גשמים יורדין צה
לדבריהם את הארץ: איכא דאמרי דלא בירי תרביצי. פנא מוקמות שמרפיין צנן חורא אין צרות מפני שהסדקין של תפואה הם והולכין
התלמידים ממקום למקום ללמוד חורא. ל"א לא בירי תרביצי גנות שאין גדלין על רוב מים כגון כרשנין: **א"ר שקיל שודפנא.** אין
השדפון נלחו ומחדקן בתפואה: מנוולתא. שהדרסים מנוולים עטמ מפני הגשמים: הא דאמא מיטרא מעיקרא. שירדו הגשמים
בזמן צמחשון וירדו אף בעצת רעים הן שצנר די לעולם צמחשון של מרחשון: דלא אתא מיטרא מעיקרא. טעם לשמא דטבת
מנוולתא. לשון אחר הא דלמא מיטרא מעיקרא טעם דמנוולתא: אין בהם משום ועצר. דאמאן של קלמ מדינה שירדו לן גשמים מוכרין
לחמריה: ואמר רב יהודה אמר רב שתיהן קל"ה. אותן שירדו ואותן שלא ירדו מפני שרוב גשמים קלקלו את תפואתם: הא דאמא מיטרא
טובא. יותר מדאי שתיין לקללה: כדכ"א ליה. אין צנן משום ועצר שקלמ מדינה תפואה לקלמ מדינה: המטר תהא מקום מטר. כלומר
יותר מדאי: מאימתי מברכין על הגשמים. צפרק הרוחא (דמס דף טז). אמרינן על הגשמים אומר הטוב והמטיב והסם (דף טז): פרכינן הך [P]
בזכר דתקון לה רצנן [P] ומשינן לה הא דמא מיוחא וסא דממא משמע: חתן לקראת כלה. שירדו כל כך ששכסעס טעמא ויאלא חמרת
ועולנת כנגדה מפי מורי. ל"א שהשווקין מקלמין מים שוק מקלמ ויה מקלמ כנגדו: רוב ההודאות. כלומר רוב ההודאות אחת קורא להקב"ה
ולא כל ההודאות והכי משמע ברוך אלה ברוב ההודאות ולא כלל אלא כך מומס בא"י אמ"ה אל ההודאות דמשמע כל ההודאות:

הגהות וצינונים
(ג' י"א) ויתרין ד' שיהו כן איתא במשנה נדרים סב ע"ד ור"י במשנה ז' פ"ט דשבועות (ג' י"א). ותיין
גמרת ארי: [P] (התורין מפרש ד' נדרים נפש ור"י אתניבא ע"ש שפכתי ארתי מחמסין)
(ג' י"א) [P] במשנה דשבועות איתא מאימתי כר' משתדל רביעית כר' ר"י ש' שם ויבאיש כחב דשנייה אמת
(ג' י"א) [P] ככתי' כדי שיתבסס. ולשון ישר הוא (דק"ש): [P] ככתי' אמר רב חסדא. וכו' מוריק ותר' הא דאמר
להלן איני תהא"י חסדא (דק"ש): [P] [ג' י"א] דר"ה א"ר"י מר"ה ור"י א"ר"י א"ר"י (ג' י"א) [P] (צ"ל פאה מ"ל בית
ע"י חולין קלא ע"ב) (ג' י"א). ותיין חש"ש: [P] צ"ל אדך. כלומר דהא אמרינן מודים וכו' (מראה א"ש): [P] ככתי'
קרת שבע: [P] נדביל מוטא:

הגהות וצינונים
(ג' י"א) ויתרין ד' שיהו כן איתא במשנה נדרים סב ע"ד ור"י במשנה ז' פ"ט דשבועות (ג' י"א). ותיין
גמרת ארי: [P] (התורין מפרש ד' נדרים נפש ור"י אתניבא ע"ש שפכתי ארתי מחמסין)
(ג' י"א) [P] במשנה דשבועות איתא מאימתי כר' משתדל רביעית כר' ר"י ש' שם ויבאיש כחב דשנייה אמת
(ג' י"א) [P] ככתי' כדי שיתבסס. ולשון ישר הוא (דק"ש): [P] ככתי' אמר רב חסדא. וכו' מוריק ותר' הא דאמר
להלן איני תהא"י חסדא (דק"ש): [P] [ג' י"א] דר"ה א"ר"י מר"ה ור"י א"ר"י א"ר"י (ג' י"א) [P] (צ"ל פאה מ"ל בית
ע"י חולין קלא ע"ב) (ג' י"א). ותיין חש"ש: [P] צ"ל אדך. כלומר דהא אמרינן מודים וכו' (מראה א"ש): [P] ככתי'
קרת שבע: [P] נדביל מוטא:

חשק שלמה על רבינו גרשום (ב' נחל ד"ל ע"ד מ"י טע"ז ו"י עד שתרד רביעית שניה שאל כולל נחל. כ"ז ו"א ו"א ו"א עד שתיין לפרשנות).

(ב' מדרס דף טז: עמית
מ"א כ"מ ח"א: א) ב"ק
פ"א. (ד' שפעת פ"ט
מ"ו.) (ה' פסחים ט': נה
נ"א) תריכ בהר פרשתא א
פ"א. (ו' ברכות ט'. עמ
ז) [למק"מ כ"א. א] מ"מ
ט': וע"ש. (ט' ברכות ל'
י' חולין קלא: (ס' ב"מ
כ"א. (ל' דברים כח טו,
ט) [ב"ק דף פ"א. (ס'
(ס' שם נדרים פ"ט)
מ"א ע"ש. (ס' שמואל ג'
ט) (ט' ריקא כ"ח כ'
(ס' דברים כ"ג ט') לקח
י"ט. (ט' בראשית ט' יט.

הגהות הב"ח

(ב' גמ' הנדר עד
הגשמים עד שיהו
גשמים עד שתרד:
(ג' רש"י ד"ה גשמים
שעמס הקרקע בעומק
טפח יפין הן:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מאימתי
הגשמים כר' ומשינן
ד"ה הא דהוי מחזיק
ק"ל הא דמק"מ שס' כן
מיראלי ומקוקן ח"ד
ואר"י דמק"מ כלל ללמא
טובא וכו' וז"ל:

הגהות הגר"א

[א] גמ' כהמון גליו
כר' עד. י"ז וימליח את
שמן מלכתי כ"ה גרסא
המ"ק ע"ס:

ליקוטי רש"י

[גרסא בסוף המסכת]

תורה אור השלם

(א) וְלִשְׁכֵּמְתָּהּ (לחיה)
אשר בארץ תהיה כל
תבואתה לאכלא.
[ויקרא י"ז ב']

(ב) פי' פאשר ירד גשמים
והשגל מן השמים
לשמה לא ישוב כי
ההוא את הארץ
והחוליה והצמיחה
יגדלו ויצעו ויחמסו
לאכלא. [ישעיה י"ז ב']

(ג) תהיה אף ה' בקם
ועצר את השמים ולא
יורד מטר והאדמה לא
תתן את יבולת
ואבניהם מותרה מעל
הארץ והפכה אשר
לחן [קב"ה: ורביס י"א ט']

(ד) מה אעשה לך
אפרים מה אעשה לך
יהודה והסדקם כענן
בקר [בפסל משלים
לדף: והסע ד']

(ה) וגם אנכי מנעתי
מכם את העשם בעוד
שלשה חדשים לקציר
והמטריה על עיר אחת
ועל עיר אחת לא
אמרייר חלקה אחת
תפטר ויחלקה אשר לא
תפטר עליה תיפס:

[שם ד' ב']

הגהות וצינונים
(ג' י"א) ויתרין ד' שיהו כן איתא במשנה נדרים סב ע"ד ור"י במשנה ז' פ"ט דשבועות (ג' י"א). ותיין
גמרת ארי: [P] (התורין מפרש ד' נדרים נפש ור"י אתניבא ע"ש שפכתי ארתי מחמסין)
(ג' י"א) [P] במשנה דשבועות איתא מאימתי כר' משתדל רביעית כר' ר"י ש' שם ויבאיש כחב דשנייה אמת
(ג' י"א) [P] ככתי' כדי שיתבסס. ולשון ישר הוא (דק"ש): [P] ככתי' אמר רב חסדא. וכו' מוריק ותר' הא דאמר
להלן איני תהא"י חסדא (דק"ש): [P] [ג' י"א] דר"ה א"ר"י מר"ה ור"י א"ר"י א"ר"י (ג' י"א) [P] (צ"ל פאה מ"ל בית
ע"י חולין קלא ע"ב) (ג' י"א). ותיין חש"ש: [P] צ"ל אדך. כלומר דהא אמרינן מודים וכו' (מראה א"ש): [P] ככתי'
קרת שבע: [P] נדביל מוטא:

חשק שלמה על רבינו גרשום (ב' נחל ד"ל ע"ד מ"י טע"ז ו"י עד שתרד רביעית שניה שאל כולל נחל. כ"ז ו"א ו"א ו"א עד שתיין לפרשנות).

כה מפני שלא באו גשמים
 לכנס בבית אלא יושבין
 באנסדראות כמו אלמנה
 שאין לה ישיבת בית
 איכא דאמר רלא שקיל
 שבתא כלומר לא מסלק
 ההום אלא ישינים
 בפתחים פתחים מפני
 חוק ההום איני כי טוב
 הוא כאשר לא יכא המטר
 נסבא ודאמר רב תסדא
 טבא דטבא מוטולא.
 כלומר בעת שיהו בני אדם
 מוטפים את רגליהם
 וכבגניהם ביטט כזה
 טובת השנה ושנינו אם
 היו גשמים במרחשוון
 גשמים יבשין ואלו

[illegible]

מים התחתונים לקראת
מים העליונים בדרך
חזון לקראת
כזה: ששקולה כחציית
המים ששניהם חיים
לעולם. אלא להכי כתיב
כי האדם [עץ השדה]
ש"ח נמשל בו וממנו
תאכל. כלומר ששכול
להבין בחרה: אותו
משחית וברת השחיתה
משחית בו. נואלו שרי
צוער. יהיו כי היו
חוטאין: בפחות שבכלים.

[ט] בכת"י וראשונים
הגירסא איפכא **רוב**
ההודות **ואל** ההודות,
וכן משמע מרש"י [וכמו
שהוא בברכות], וביסא
נראה עיקר שיהי אל
ההודות הוא לתקן שלא
היה **כיד** [וכמו שהוא
איש יחד פני רעהו;
אשר נאמרו ולא עוד
הוא חסר (שאמר), ועי'
[וכי' במכות] **ז** **צ"ל**
[בדפוס] נוסף פסוק
ועין מהרש"א ושם א;
בולדו: [ט] [במדרש פ'

שוקדק רבי א' כדי שיכבדוהו ומה
 דלאחרין האכל כל העוסק בתורה של
 לשמה נעשה לו כס הכותב שני
 שלומד לקטור: **אם** תלמיד חכם
 הגון כענו תאכל. פירוש למד לפניו
 ואחריו לא תכרות כלומר לא תפרד
 ממנו יליך לפני רב אחר ואם לא
 לא תלמוד לפניו ואם דלאחרין תלמידים
 מתא' אפי' ש' שאני חס' מה שהיה
 לומד לפני אחר תכנסם תגויג. (ד'
 טו.) היינו דוקא תלמיד חכם (אמר)
 יכול ללמוד לפניו לפי שלא ילמוד
 ממעשיו אבל אלו תלמיד חכם
 אינו רשאי ללמוד לפניו

מעצבין (דף נה.) לא בשמים היה ולא מעצבן היה כולוהו אמר התנא הבורה בני שמגיעה עמנו בשמים שדעתו טובה ולא בסתוריים הדולכים צמדינת ואי כיצבא הים ^ה דלי ספרא ^ה לא כיצבא הים כיצבא הים ספרא ^ה ספרא נמי איצבא הים לא בסתורין ולא בתגין ולא ^ה שפאסטרולגין כלומר באותן שרואים כוכבים ואמרו היה לשמואל היה מר איסטורולג היה אמר לכו חייתי לי דלח מעיינא דכו אלח עינין דנקפא לניח ^ה פירוש להטיל מים ואלא איז מנצל לעצמי: **א** דו סג דו חזיבי ^ה פ"ה (פ"ה) אס סג שונאים היופי הוו תלמידי תכמים ביומר: צראתים

אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה וקצין הללו במים ובין ובהל"ב דכתיב הוי כל צמא לכו לא מחזיר יין וחלב רומר לך מה שלשה משקין הללו מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה (6) כדאמרה ליה בבלי מכווער אמר לה אבך רמי המרא במני דפתרא במאני דהבא וכספא אזלה ואמרה ליה לאבוה רמיא לה לברתיה מאן אמר לך הכי אמרה ליה רבי יהושע כי היכי דאמרה לי אמרי לה והא איכא שפירי דגמורי

[illegible]

ואשם לא חכמה (ישעיה טו) ופ' יצא
דרב יוסף. דלויז אמר כחמית
המתים ולא יותר שזה חיים צמי
האדם שהטואר גדלה צו כמפור
לקחי. שהטואר לקח למטור: ערף.
כמו חף שמוי יערפו טל (דברים ג)
שחקים יערפו טל (משל ג) שהט
מאמרה הפירות: בתיב תול כמל.
ממשמע עתה: ערפדו כמפור.
ההגהה פ': דשמה. משום כמפור זמי
ד' אלהי ולא כדי להקטור רפי: ד' א
למנומר: וכי אדם עין
מנומר 616 חכמה חכמה עין

אמר ויתר מיום ^ב יערך כמסר לקחי ^ב קטן נתלה בגדיו ^ב כמסר לקחי ובתיב ^ב תלמיד חכם הגון הוא ^ב כמסר תניא היה ר' ב ^ב בתורה לשמה תורתה ^ב שנאמר ^ב עין חיים היה ^ב רפאות תהי לשך ^ב חיים וכל העוסק בתומו ^ב לו סם המות שנאמר ^ב ערופה אלא הריגה שני ^ב העגלה בנחל א"ל ^ב מר ליטני א"ל הלש ^ב מר מילתא דאגרתא ^ב מאי דכתיב ^ב כי האד ^ב עין שדה הוא אלא ^ב תכל ואותו לא תכריז ^ב וכרת הא כיצד אם ת" ^ב ואותו לא תכרת ואם ^ב אמר רבי חמא ^ב לקד מה ברזל זה אתה ^ב זה את זה בתלפא ^ב שנאמר ^ב הלא את דבי ^ב דבי תורה היא מקיי ^ב דבי חרב אל הבדים וגו' ^ב בכד בתורה ולא ^ב שחוטאין כתיב הכא ^ב ואיבעית אימא מהכא ^ב רב נחמן בר ציחק ^ב למחזיקים כל לימוד ^ב קטנים מחזירים את ^ב ומחזירי יותר מברכות ^ב לקראת צמא התני ^ב הוא לקראת צמא הרי ^ב המא רמי כתיב ^ב הגון הוא יפרצו מעי ^ב יפרצו מעי ^ב כי עיניו מעי ^ב כי

לומר לך מה מים מציחין מקום גבור והולכין למקום נמוך ואמר רבי אושעיא למה נמשלו גבורי תורה לשלש^א בלמים וכתב^ב לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ואין מתיקנין אלא בפתות שבכלים אמר רבי דרבי תורה אר ברתיה דקיסר לר' יהושע בן חנניה אי^ג חכמה מפואה ראמרה ליה אלא במאי נירמי אמר לה אתון דחשבתו ר לחמרא במני דהבא וכספא ותקף אתו ואמרו ליה אמר לן חנניה קרייתו אמר ליה אמאי אמרת לה רבי אמר לן

אני העיר היתה אז העולה אל גלגל איתן אשר לא עמד בו ולא יצא ערפו ויבסם [א. א.] כי תצור אל עיר ימים רבים תהלים עליה תחפשה אל תשחת ו כי שבע תאכל ואחר אל תהרס כי תהרס עין השדה לא תפדך תפדוה: ו כי שבע בן עין תאכל הוא אלו תשחת וכן תפדוה מלך על העיר אשר עד דרחה: ו יבסם בן [א.] ברוך בברכה יחד ואיש יחד פני רעהו: ו יבסם [א.] ובכפשי ופנין סלע: ו יבסם בן [א.] חרב אל הכרס ואלו חרב אל ו יבסם ארץ אל מלוא בן ארץ אל אל תשח עליו תפארת נאצל נאצל ו נאצל שר' גלן נאשו שר' יף תהנו את מקדש פת ששקיה: ו יבסם בן [א.] ישיב ארץ תשום בלבבו

(א) ויבסם בן [א.] כי תצור אל עיר ימים רבים תהלים עליה תחפשה אל תשחת ו כי שבע תאכל ואחר אל תהרס כי תהרס עין השדה לא תפדך תפדוה: ו כי שבע בן עין תאכל הוא אלו תשחת וכן תפדוה מלך על העיר אשר עד דרחה: ו יבסם בן [א.] ברוך בברכה יחד ואיש יחד פני רעהו: ו יבסם [א.] ובכפשי ופנין סלע: ו יבסם בן [א.] חרב אל הכרס ואלו חרב אל ו יבסם ארץ אל מלוא בן ארץ אל אל תשח עליו תפארת נאצל נאצל ו נאצל שר' גלן נאשו שר' יף תהנו את מקדש פת ששקיה: ו יבסם בן [א.] ישיב ארץ תשום בלבבו

(א) ויבסם בן [א.] כי תצור אל עיר ימים רבים תהלים עליה תחפשה אל תשחת ו כי שבע תאכל ואחר אל תהרס כי תהרס עין השדה לא תפדך תפדוה: ו כי שבע בן עין תאכל הוא אלו תשחת וכן תפדוה מלך על העיר אשר עד דרחה: ו יבסם בן [א.] ברוך בברכה יחד ואיש יחד פני רעהו: ו יבסם [א.] ובכפשי ופנין סלע: ו יבסם בן [א.] חרב אל הכרס ואלו חרב אל ו יבסם ארץ אל מלוא בן ארץ אל אל תשח עליו תפארת נאצל נאצל ו נאצל שר' גלן נאשו שר' יף תהנו את מקדש פת ששקיה: ו יבסם בן [א.] ישיב ארץ תשום בלבבו

(ב) חן בלתי נתי שגשג
שכל עניו נתי דמחמתי לה
נתי נעני מחמתי לה
אמר לי אבי מחמתי
בטאור נתי תחלה אברה
לתי נחמתי דמחמתי
אמר לה לי בתי מחמתי
דמחמתי ואבך בלתי
דמחמתי אמרתי לה בלתי
אמר נתינך אמר לה בנות
אמן דמחמתי נתי
(ג) רשעי רשעי רשעי
עמי כיסלם חלמי
עמי רשעי רשעי
דמחמתי
(ד) עשיתי דמחמתי
עשיתי דמחמתי
(ה) רשעי רשעי רשעי
(ו) רשעי רשעי רשעי
(ז) רשעי רשעי רשעי
(ח) רשעי רשעי רשעי
(ט) רשעי רשעי רשעי
(י) רשעי רשעי רשעי
(יא) רשעי רשעי רשעי
(יב) רשעי רשעי רשעי
(יג) רשעי רשעי רשעי
(יד) רשעי רשעי רשעי
(טו) רשעי רשעי רשעי
(טז) רשעי רשעי רשעי
(יז) רשעי רשעי רשעי
(יח) רשעי רשעי רשעי
(יט) רשעי רשעי רשעי
(כ) רשעי רשעי רשעי
(כא) רשעי רשעי רשעי
(כב) רשעי רשעי רשעי
(כג) רשעי רשעי רשעי
(כד) רשעי רשעי רשעי
(כה) רשעי רשעי רשעי
(כו) רשעי רשעי רשעי
(כז) רשעי רשעי רשעי
(כח) רשעי רשעי רשעי
(כט) רשעי רשעי רשעי
(ל) רשעי רשעי רשעי

[מכח"י גמ' כל העוסק
בתורה לשמה. שנה
דף פח ע"ג]: תוס' ד"ה
אף ד"ת וכו' וזה"ל
איתא התם. צמדרט
צנח"ס צנח פ"ח:

[נרמס בסוף המסכת]

תורה אור השלם
(א) יֵעָרֵךְ כְּמִסְדֵּר לִקְחֵי
תוֹלַד כְּפֹל אִמְרָתִי
בְּשִׁעְרֵימִי עָלִי דִּשָּׂא
וְכִרְבִּיבִים עָלִי עֲשֹׁב:
(דברים ל"ב, ב)
(ב) כִּי לִקַּח מִיָּדִי נִתְּתִי
לָכֶם תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזֹבוּ:
(משל ר, ב)

(ג) עַץ חַיִּים הִיא
לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתַמְכִּיחָהּ
מֵאֲשֶׁר: [מַשְׁלֵי ג, יח]

(ד) רְפֹאֹת תְּהִי לְשֶׁרֶף
לְשִׁקּוֹ לְעֲצָמוֹתָי: [מַשְׁלֵי ג, יח]

(ה) כִּי מוֹצֵא מוֹצֵא חַיִּים
וְיִפְקֹד רִצּוֹן מִיָּד
[מַסְתִּיחַ לֵה] (ו) וְהוֹדִידוּ
שָׁם אֶת הַעֲגֹלָה בְּהֵחָל:
אֶת עֲצֵה לְדִתָּה עָלָיו
[וְהִיטִים כֵּן יוֹ] (ז) רַק עֵינֶי
הוּא עֹשֶׂה עֲקֹד מִלְחָמָה
(י) הֲלוֹא כֹה דִבְרִי פֶאֶשׁ
[מְבַרְרִיךְ וְחַתּוֹ:] [יִסְדֶּה לֵּךְ
וְאִשְׁרֵי חֲסָאָיו:] [מַבְטֵחַ יָמֶךָ]
(ט) לְקִרְאָתָא צְמַח הַתִּי

מסורת הש"ס
עם הוספות

הגהות הב"ח

הגהות וצינונים

תורה אור חשלים

אתה תשמע השמים

וְרַאתְתָּ אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא

חם

א אין הגשמים נעצרין אלא בשביל ביטול
גם חום יגזלו מימי שלג מאי משמע ^א תנא
ש שצויתי אתכם בימות החמה ולא עשיתם
גשמים אמר רבי שמעון בן פזי אין הגשמים
נ הרע שנאמר ^א רוח צפון תחולל גשם ופנים
אלא אמר רב המנונא אין הגשמים נעצרין
ו ימנעו רביבים ומלקוש לא היה ומצא אשה
א אמר רב המנונא כל אדם שיש לו עזות
ור ומצא אשה וזנה היה לך רב נחמן אמר
היה לך ולא נאמר יהיה לך אמר רבה בר
פנים מותר לקרותו רשע ^א שנאמר ^א העז אשר
אמר מותר ^א לשנאותו שנאמר ^א ועז פניו
נא אמר רב הקטנה ^א לשהא נעצרין אלא
נעצליהם ימך המקרה ^א בשביל עצלות שהיה
שה שונאו של הקב"ה מך ואין מך אלא עני
ואין מקרה אלא הקב"ה שנאמר ^א המקרה
מוכח ^א ועתה לא ראו אור בהיר הוא
ס ואין אור אלא תורה שנאמר ^א כי נר
שחקים תנא דבי ר' ישמעאל אפילו בשעה
הוריד מל ומצר רוח עברה ותטהרם אמר
אלא בעון גול שנאמר ^א על כפים כסה
כפים אלא חמס ^א שנאמר ^א ומן החמס אשר
שנאמר ^א יפיץ ענן אורו מאי תקנתיה ירבה
במפניע ^א ואין פניעה אלא תפלה שנאמר
הזה [גור] ואל תפגע בי וא"ר אמי מאי דכתיב
נעים קלכל אם ראית רקיע שקיהה כברחל
זה הדור שהן מקולקלין שנא' והוא לא פנים
ים שנא' ^א וחילים יגבר ויתרון הכשיר חכמה
מעיקרא ריש לקיש אמר אם ראית תלמיד
שלמדו

פֶּשֶׁר דָּבָר חֲכָמִים אֲדָם תֹּאמֶר צִוִּי וְעַל צִוִּי יִשְׁמָעֵל׃ (קֹהֶלֶת ה' א) (ב) תִּפְתָּחֶם יָפִי׃
 מִשְׁעֵי יָד הַגִּדִּיר יַעֲרֹבֵם הַבְּהֵמָה׃ (ו) הַמִּקְרָא בְּמִים עֲלִייתוֹ הַשָּׁמַיִם׃
 כִּי בִּד מִגִּזְרוֹ וְתוֹרַת אֱדוֹר הִדְרָךְ חַיִּים וְחִכּוֹת מִסִּים׃ (ז) (ח) עַל פְּסִים׃
 וְכֵן הַחֲסִים אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם׃ (ט) (י) אֵין בָּם יִשְׁמָעֵל וְיָפִי עַל אֲדוֹר׃
 שְׁמַע אֲדוֹר׃ (יִשְׁמָעֵל ה' א) (ב) אִם קִרְתָּ הַבְּהֵמָה דֹּאֵל וְאֵל׃

יב"נו גרשום

יְקוֹמִי רַע"י

יע [מגילה יא.]. וא

וַיִּשְׁבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הָרִי
וַיִּתְּמֵהֶם: [אֵיבֹב לֹז, כֹּא]

**מסורת הש"ס
עם הוספות**

(ב) נכרות דף טז: טז:
 תענית דף ו: ו: פ"ט:
 (ג) תענית דף קא:
 (ד) עין חוס' סוכה שם,
 סודיה העושה (הב')
 נבמנותח ב"ה דאיה שם,
 ובג' מהרש"א שם,
 (ה) עירובין ג' ג'
 (ו) ד"ה אחר שנינו,
 (ז) בסופו (ט) בירושלמי
 שם, (י) עין ביה דספח
 כחב הראש, (יא) ונצי'
 סיע' מו' פסחים ס'
 (יב) שמי יין, (יג) ביצה
 ד, (יד) חוס' לעיל
 של ע"ב סוף ד"ה מברך
 (מראה כהן), (טז) ריש
 ה"א.

(א) תום' ד"ה הטוב
וכו' יתר מדלי דהכי
מסיים זה ר':

[illegible]

ר"ש. פירוש גיחור,
אדום הרצה (רש"י גרנות
דף נח ע"ב ד"ה גיחור),
אדמוני (רש"י גרנות
כה, כה), אדמדם (רש"י
ויקרא יג מט):

[illegible]

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 150

והנה אמרו רבותינו ז"ל [פסחים נ ע"ב]: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. והיינו דוקא כשלומד על מנת לעשות ואין מכוון בלימודו לשום רעה אלא רק מתוך עצלות, אפילו הכי יעסוק בתלמודו ומובטח לו שלבסוף ילמד לשמה ללא שום פניה אלא רק לעשות נחת רוח לה' יתברך, לפי שהאור שבא מחזירו למוטב. אבל אם לומד על מנת להתכבד או להתייחר ולקנתר את חבירו, עליו אמר רבי יהודה [ברכות יז ע"א], נוח לו שלא נברא.

וכתב הגאון רבי זלמן בעל התניא בשולחן ערוך [הלכות תלמוד תורה

פרק ד הלכה ג], מה שאמרו רבותינו ז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, היינו אפילו כשלומד כדי להשיג עושר וכבוד, זהו רק כשמקיים המצוות שלומד, אלא שאינו מכוין לשם שמים. אבל אם אינו מקיים המצוות, נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם.

והנה כתב הגר"ח מוואלוז'ין בספר רוח חיים, שאל יאמר האדם מאחר

שאי אפשר לי שתחילת לימודי יהיה לשמה, ומי שלומד שלא לשמה בלבד ענוש יענש על זה, אם כן, אשב בטל ולא אלמוד כלל, דשב ואל תעשה עדיף. על זה אמר, ודלא יליף קטלא חייב. וצריך על כל פנים ללמוד, אף אם לפעמים יהיה שלא לשם שמים, רק שיראה ויכוין שמזה יבוא אחר כך ללשמה.

וכן אמרו רבותינו ז"ל [נזיר כג ע"ב, פסחים נ ע"ב] לעולם יעסוק

אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, רצונם לומר שילמוד אפילו שלא לשמה, אך על זה האופן והכוונה שמתוך כך יבוא למדרגת לשמה.

ומסתברא נמי הכי, שהרי כמה הלכות מרובות יש בש"ס, שבעת אשר האדם עוסק בהם, הוא צריך לעיין ולהעמיק מחשבתו ושכלו בעניני הגשמיות שבהם, כגון קניין ופתחי גדה שהן הן גופי הלכות, או המשא ומתן בש"ס, וכללי דיני מיגו של רמאות שהיה הרמאי יכול לטעון, וכמעט בלתי אפשר שיהא אצלו אז גם הדביקות בשלימות כראוי ⁽¹⁾.

פרק ג

אבל האמת כי ענין "לשמה" פירוש, לשם התורה, והענין כמו שפירש הרא"ש ז"ל על מאמר רבי אלעזר ברבי צדוק [נדרים ס"ב, א'] "עשה דברים לשם פעלן לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו ודבר בהן לשמן" ז"ל: עשה דברים לשם פעלן לשמו של הקדוש ברוך הוא שפעל הכל למענהו, "ודבר בהן לשמן", כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה, כגון לידע ולהבין, ולהוסיף לקח ופלפול, ולא לקנטר ולהתגאות עכ"ל. דקדק לבאר שינוי לשונו דראב"צ, שבעשיה אמר "לשם פעלן", ובדבור אמר "לשמן", לכן, בענין העשיה פירש לשמו של הקדוש ברוך הוא שפעל הכל למענהו, ובענין הלמוד פירש, לשם התורה כו' ^(א).

וכוונתו ז"ל מבואר, היינו, כי עשיית המצוה ודאי שצריכה להיות למצוה מן המובחר, בדביקות ומחשבה טהורה שבטהורות כפי שכלו והשגתו, כדי שיתקלס עילאה, לגרום תיקוני העולמות וכחות וסדרים העליונים, זהו לשם פעלן, כי "כל פעל ה' למענהו" [משלי ט"ז, ד'], ואמרו רז"ל לקילוסו. ואם כי ודאי שגם במצות, העיקר בהם לעכובא הוא העשיה בפועל, והכוונה היתירה וטהר המחשבה אינה מעכבת כלל, כמו שנתבאר לעיל סוף שער א' על נכון בעז"ה, עם כל זה, מצטרף קדושת וטהר

ובחרת בחיים

מסתבר שדבר שמחוייב ללמוד מצד מצות ידיעת התורה יהיה סתירה לקיום מצות עסק התורה לשמה. ועיין במילואים.

(א) ולכן בעת הלימוד בדוקא לא יחשוב "לשם דבקות", כי מאחר שעיקר הלשמה הוא "לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול", א"כ תהיה המחשבה לשם דביקות סתירה למחשבת הבנת התורה כמש"כ רבינו לעיל ספ"ב.

(ד) פירוש, וזה לא מסתבר כלל לומר שע"י זה שיתעמק בשכלו להבין סברות הש"ס בכללי מיגו ופתחי גדה שאז לא יוכל ללמוד תורה לשמה, וע"כ שאין פירוש לשמה דבקות אלא לשם התורה עצמה לידע ולהבין כאשר יבואר להלן. ואף דלכאורה יש חיוב ללמוד קניין ופתחי גדה וכללי מגו מצד חובת מצות ידיעת התורה, בכדי לידע עיקר הדין איך להתנהג, ואם כן אכתי י"ל שפירוש לשמה של מצות עסק התורה היא דבקות, יש לומר דלא

מחשבתו לעיקר העשיה בפועל, לעורר ולפעול תקונים יותר גדולים בהעולמות, משאם היתה המצוה נעשית בלא דביקות וקדושת המחשבה. אבל על הנהגת האדם בשעת עסק התורה בדיני המצות והלכותיהן, אמר "ודבר בהן", ר"ל הדבור בעניני המצות והלכותיהן, יהיה "לשמן", פירוש, לשם הדברי תורה, היינו לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול (ב).

אוצר החכמה

[ורש"י ז"ל גי' אחרת היתה לו שם, "ודבר בהן לשם שמים", לכן פירש שתהא כל כונתך לשמים. אמנם ענין ופירוש "לשמה" שאמרו רז"ל בכל מקום, ודאי שגם רש"י ז"ל יפרש כפירוש הרא"ש ז"ל כאן לפי גרסתו, וגם רש"י ז"ל כאן אין כונתו דביקות, אלא דאיתי לאפוקי, שלא יהא לימודו לשם קינטור וגיאנות (ג),

ובתרת בחיים

שאין זה מדבר בלמד על מנת ללמד ולא לעשות, שלזה אין מספיקין בידו לא ללמוד ולא ללמד ולא לעשות, אלא על מנת לעשות איסור והיתר כמשמעו, לא שיטרח ויעיין הרבה אולי ימצא איסור בדברים המותרים, אך לוקח הדברים כפשוטן, מפני כך אין מספיקין בידו אלא כפי מחשבתו ללמוד וללמד. והלמד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד ולעשות, ר"ל שדעתו לפלפל בלמוד כדי לדעת אמתת הדברים, ורצונו לטרוח כמה ימים ושנים להשיג דבר קטן ולנהוג עצמו על פי האמת, הרי זה למד על מנת לעשות, שכל עיקר אין מחשבתו כי אם אל המעשה להיות אמת, ולפיכך מספיקין בידו ללמוד וללמד ולעשות שהכל בגלל המעשה עכ"ד. הנה מבואר בדבריו שיש שני סוגי לומדי תורה, יש הלומד את התורה דברים כפשוטן, והיינו שע"י הלימוד ידע מה שכתוב בתורה ועי"ז ידע את ציוויה המפורשים, אבל אינו מתייגע בלימודו לעיין בה ולהתעמק בה לידע אמתת הדברים [אולי ימצא דבר חדש] וממילא יחסר לו גם בקיום מצותיה, ויש סוג אחר שמתעמק ומפלפל בלמודו כדי לדעת אמתת הדברים עד שהוא מוכן לטרוח ימים ושנים על השגת דבר קטן בתורה. והוא ניהו העוסק בתורה "לשמה" שמדבר רבינו כאן.

(ג) ומוכרת לומר כן מעיקר מימרא דראב"צ

(ב) מש"כ הרא"ש "לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול" ר"ל דלא סגי בידיעת הדברים בשטחיותם לבד, אלא מוטל על האדם להוסיף ולהתיגע להתעמק לירד לעומק הבנת הדברים עצמן, ועוד להוסיף לקח ופלפול ואולי ישיג דבר חדש בתורה. וכל זה עליו לעשות בכדי לידע אמתת דברי התורה עצמן שזהו לשמה, לשם "התורה". ובספר "עלי שור" [ח"א עמוד רכ"ד] הביא סמוכים לדברי הרא"ש מסוגיא שבת [ס"ג, א':] אר"י אר"א שני תלמידי חכמים המחדדים זה לזה בהלכה הקב"ה מצליח להם שנאמר [תהלים מ"ה] "והדרך צלח" אל תקרי והדרך אלא וחדדך, ולא עוד אלא שעולין לגדולה שנאמר "צלח רכב", יכול אפילו שלא לשמה ת"ל "על דבר אמת" עיי"ש. הרי שלימוד "לשמה" קאי על דבר בקשת האמת וכמבואר בדברי הרא"ש. ועיין בדברי הריעא מהימנא פ' פנחס [רי"ו, ב'] הובא להלן שער ד' פי"ח ומש"כ שם.

וכדאי לציין כאן דברי רבינו יונה באבות [פרק ד' - מ"ו]: רבי ישמעאל בנו אומר, הלמד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד, והלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד ולעשות. וכתב הר"י על הא דאיתא הלמד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד וז"ל: וחס ושלום

[illegible]

תורה אור השלם
(א) לא יבא עמו
ומבאי בקרל: לא ידור
עשירי: לא יבא לקרם
ב קרל: זו עולם:
(רבים כד.)
(ב) כי אסור בבת ד'י
עשיתי ובהכחתי כי
עשיתי ואסור: ובלית
עמים: ועתה חזקתם
שושלת: ועתה כבוד
ישראל: (שערי צדק)
(ג) ואמר: כי קאיש את
שבות בני קנא: ים
(רבים כד.)
(ד) וקבתי את שבות
עמי ישראל: ובני קנא
עשיתי: ועתה חזקתם
ברבים: ועתה את ים
שבות: גלות וקטל: ועתה
פרקם: (אסור כד.)
(ה) וזו מנצלת אספתי
מקור דה מלאת את
(רבים כד.)
(ו) וקלה נפש מתונה
קטלם בקרבן:
(רבים כד.)

הגהות וציונים

בהקדמת הרמב"ם לפ"ה
"שזו תדירה וזו אינה תדיר
ונראה שכן הוא נכון ופיר
"לרוב" יהודה קשה דהא

ישע מוספין ב' דיווח. הקשה הרב רצט שמאן ז"ל דלמחר
צפרק תמיד נשחט (דף עה) מוספין בשש צידין בשבע
וב"ת ה"מ לתורה אבל ליעבד כל יומא גמי וזמניה הוא הרי (ע) בתמורה
(פ"ד ד' יז) משמע שהמוספין היו נשחטין עמו התמיד ונקטין עמו.
ומיירי דהם מיירי בשב"ע (ע)

ומת"ר שם

ני מועדי.

— **התאחדות** —

מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִין
וְלֹא־אֵין שְׁבִית וְרֹאב־עַ חֲדָא
שְׁמַעוּן בֶּן יוֹחָא הוּוּ: ה' וְשֵׁל
שֶׁל מִנְחָה וְאֹרֶת שֶׁל מוֹסֵף
וְהָא אֹמֵר מִתְפַּלֵּל שֶׁל מוֹסֵף
לֵכֶּה מִתְפַּלֵּל שֶׁל מִנְחָה וְאֹח־ב
י' נִתַּן בֶּר מִוֹכִי אֹמֵר כִּי חֲלָפִי
לֵכֶּה בִּי מוֹדְרֵשׁ אֵ"ל הֵבִי א־י
וְהָא אֵ"ל רַבִּי יוֹחָנָן אִמְרָה אֹמֵר
תְּהִיא לִי מִשּׁוּם דְּמִסְפָּקָא לִי
יְהוּדָה עֲלֵיו הַכְּתוּב אֹמֵר
מִתְּהוֹמֵם רַבִּי יוֹסֵף תְּבָרָא אֲתִי
הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁל שְׁחִירֵית
מֵאִי מִשְׁמַע דְּהָאֵי נִגּוּי לִשְׁנָא
תּוֹלוֹתֶיהָ נִגּוּת וְהִיא מִן לֵה

זי משפטיה בן אביטל. והאי דאמרינן אעפ"כ ל
מינו אותו אב בית דין והיינו דאמר מר שבת של
(דף ג) תנו רבנן מעשה ברי יוחנן בן ברוקא ורי אל
חידוש היה היום בבית המדרש אמרו לו תלמידיו
ש בלא חידוש שבת של מי היתה אמרו לו שבת

דלמא מעברין לך אמר לה [לשחמש אינש] יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר אמרה ליה לית לך חיותא ההוא יומא בר תמני סרי הוה אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חיותא היינו דקאמר ר' אלעזר בן עזריה ^אהרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה תנא אורחא היום סלקיהו לשומר הפתח ^בונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שזהה ר"ג מכריז ואומר ^ג כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי א"ר יוחנן פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן חד אמר אתוספו ארבע מאה ספסלי וחד אמר שבע מאה ספסלי הוה קא חלשא דעתיה דר"ג אמר דלמא ח"ו מנעתי תורה מישראל אחזו ליה בחלמיה חצבי חיוור דמליין קטמא ולא היא ההיא ליתובי דעתיה וכל דאחזו ליה תנא עדיות בו יום גשמיא וכל היכא דאמרין ^ד בו כיום ההוא יומא הוה ולא היתה הלכה בשחיתת תלוייה בבית המדרש שלא פירשוה ואף ר"ג

לא מנע עצמו מביט המדרש אפילו שעה א
גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם
אסור אתה לבא בקהל א"ל ר' יהושע ב"מ
והלא כבר נאמר ^א לא יבא עמוני ומואבי
עמון ומואב במקומן הן יושבין ^ב ^ג כבר ע
את כל האומות שנאמר ^ד ואסיר גבולות עמ
כאביר יושבים ^ה וכל דפריש מרובא פריש
^ו ואחרי כן אישכ את שבות בני עמון נאם
והלא כבר נאמר ^ז ושבתי את שבות עמי ישראל
לבא בקהל אר"ג הויאל והבי הוה ^ח א"ל ואפ"ר
הוינור אלאשתא בריתה דמשחקן א"ל ^ט מכות
א"ל אוי לו לדור שאתה פרנס ^י שאי אתה
מתפרנסים ובמה הם נוזנים אמר לו נענית ל
בשביל כבוד אבא פיים אמרו מאן נזייל ולי
כובם אנא אזילנא שלא להו ר' יהושע לבי
מודא ומאן דלא לביש מודא יימר ליה למאן
אלכשיה אמר להו ר"ע לרבנן מרוקן גלי דלא
א"ר יהושע מוטב דאיקום ואזייל אנא לנבייהר
מזה זיה ושאנינו לא מזה ולא בן מזה יאמר
אנשה נבא מזה ^{יא} ^{יב} ^{יג} ^{יד} ^{טו} ^{טז} ^{יז} ^{יח} ^{יט} ^כ ^{כא} ^{כב} ^{כג} ^{כד} ^{כה} ^{כו} ^{כז} ^{כח} ^{כט} ^ל ^{לא} ^{לב} ^{לג} ^{לד} ^{לה} ^{לו} ^{לז} ^{לח} ^{לט} ^ל

[illegible]

ור מחפץ אדם של מוסף ואח"כ מחפץ של
ממנו א"ל חדא היא קך או חדת היא קך א"ל
המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות
מא' משמע דהא' נגוי לישנא דתברא הוא
דאחרו זמני מועדיא דבירושלים א"ר אלעזר
עליו הכתוב אומר נגוי ממועד אספתי ממך
פשי מתתה רב נחמן בר יצחק אמר מזהב

ס' אחר ומשמע שלא ה' גורס בגמ' ד' גורס לאחר שבע שעות דר' יהודה יבריו עליו הכתוב אומר וכי ולגורסא תבסע ברכות ומעל באר מים חיים חכם שאין ללמוד קודם הישנה חיים

ה"ג דלמא מעברין קך אמר להי' ליחבר. וליג' מעלין בקדש"י: כמא שקורין בן גשון ישמעאל עקרי"א יוס אחד ישמעש בן צעלי ויחברין כך חזירתא. אין קך שערות לבטומן של זקנה וגאס לדרשן להיות זקן י"ח דרי חזירתא. י"ח שורות זקנה: קא פלאא דעתיה דר"ג זכרסא שמוחפסן היום תלמודי' דרביס והיא דואג שלא יעגש במתא שמועס צימו מולא: דמדיין קטמאדא כלומר קא אלו אינס רלוויס: תלמודי' דשפסן קא פירשוה מחזק שרבי התלמודיס רב המדור והפסולין פלאשיתא דביתיה דמשחרן. מוחלל דיתו של ר' יהושע שסיו שמורות שפחמי אתה. עושה פסמים וז"ל נסח: נעתי' ד"ך דצרת' הרגיוני יומר מן רחלוי: דלביש מדא. למינין ללבוש המעיל ילבש כלומר הרגיוני נעשאות יסיה נשאי: מזה בן מזהה קן בן קון וזן את מן תעורתי אפר מקפ"ה. אפר הקלי' שמוחלל וזכירות כלומר אפר קסם"י: שוברי' ש"י מי דיתא. במסכת חגיגה: ואות'

תלמיד. ששאל תפלת ערבים רששו
או חזנה רששו? הוא: ונקרא פושע
המאחר כ"כ: מתפלה ש' מנחה
מאחר שהגיע זמנה כדי להקדימו
תפלת זמנה שלא יקרא פושע
עליה: ואח"כ ש' מוספין. הוא
ואחר זמנה" אינו עובר דלא מאחר
רצון ושל מוספים כל היום: שזו
מזוה שוברת. כי יהיה לטעמי
דלמחר עד שבע שעות ומו
כי חלפי רבנן. תלמידים היואלים
מיתר ר' נתן: מאן אמר דלהב
מדרשא. מי מבני ארבעה אממ
צית המדרש שאלה"ר כר' יהודה
חזקיה היא ר' או חזקיה היא ר'. אחר
היא לך שלא למדה דבר משמו ש
ר' יוחנן אלא זו בלבד לך מצד
היא לך ^{היא} מדה היא לך שהיה
קטר שאלח מן האחרים אמר
ה"ג א"י חזקיה היא ר' דמספא
בר' יהושע בן לוי. קטור היית
שר' יהושע בן לוי אמר: אממ
ריב"ל גרסי. ולי' דלמחר: ממועד
מחמת שהעבירו מועדי התפלות
ומגיס יהיו נוגיס ואקופים וכלם
לא

כבודך למחר אני ואתה נ
נדרוש מר' חדא שבתא וס'
שבתא ודיינו דאמר מר' (ס'
מוספין כל היום: א"ר יוחנן
מתפלל של מנחה ואח"כ מ'
ואח"כ מתפלל של מנחה שזו
מתפלל של מוסף ר' זורא

יִתְחַנֵּן אִין הַלֵּכָה כִּר' יְהוּדָה ד'
לִיה אִין ^(א) תְּנָא מִינִיה אֲרַבְעִי
כִּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי: אֲרִיבִי ^(ב) ל'
^(ג) נִגְזִי מְמוּעַד אִסְפִּיתִי מִמֶּךָ
עַל שְׁנֵאֵיבָר דְּכִית יִשְׂרָאֵל ו'
לְאַחֵר אֲרַבַּע שָׁעוֹת לִר' יְהוּדָה
דְּעֶצְרָא הוּא רְכִיתִיב ^(ד) דְּלִפְנָא

משניות ביבמות (גליץ): **ד'** ע"י רש"י שמפרש
ה"ה (עטרת ראש) (וכן ליתא בבכ"י אחד): **ס'**
ודשו לאחר שבע שעות דר' יהודה אוסר ועובר
לר"א אסור להתפלל רק עד שבע שעות (ארץ)
ה"ה (סימן רפז) וד' רב"י יהודה: **ו'** ובתוס' ר"י הת'
ה"ה גמרי מעלין בקדש ואלא מורידין דלמ'
ר' יצחק (וכו') ובה' בתוס' הרא"ש: **ז'** ועיי' שו"ת

[illegible]

גליון הש"ס

גמ' מכותלי ביתך. עין
חשכ'ן ח"א עין קמנ:
שם ונקרא פושט. עין
לקמן (דף מ"ג ע"ב):
שם כי הוזה חליש
מגידסא. עין עירומן
(דף כ"ט ע"ב):

לְהַרְוֶה מִמֶּנּוּ

[נדפס בסוף המסכת]

רַב נָסִים נֶאֱמַר

וזה שאמרו כל בו ימים
דאמרינן תהא רבא
אימור. וזו הנהגתו
כל מה ענין בני אדם
במס' ימים (פ"ג מ"א)
ר' ששתן כל בו ימים
מקבל איז אמר ע"ז
דוקים וסמך שחשבוני
ז' אלודן בו עוריה
בראש ששירי חוריה
אמרו נסמאן אל חרדי
וקר ר' קרבהם ע"ז
רסלמו ר' (פ"ג מ"א)
כל בו נגט נגמור
שיבת [הרגלים] כל בו ימים
אמרו [ששתה] כל בו ימים
דחובים ר' חוריה ותרפסא
[כר'ים] פ"ג בו ימים
מה תהיה ר' עמרמי:
אמר ר'בנא לר'אשרא
אזיל לאפסילי לך
הדועל אל חוריה
לאשאר רבמיה דר' ופירש
קא משחרן כל בו ימים
במאנו תהא רבא
ואשכח ר' מרשדא ויב
עבד בשמן שרין אל ימים
אזיל תא חמי רבא לך
עבד כל כרן תא חמי
אז ירוד שאלה מרשדא
אזר דאמרי לך ששה
וחמי רבא דר' חוריה

כלומר בשביל חלל
 וקפי שרה מרדכי דוד
 גורנסקי כפי שציטט
 השבח (דף טו) של
 שמעון מליאל שמעון
 וגו' ושיאחון בני יבאל
 חזק ככאן וזה חלל
 בני מליאל
 שהוא רביעי לחלל חלל
 דוד היה רבן מליאל
 חמישי לחלל רבן
 שמעון שש לחלל רבן
 יהודה נשיא שהיה
 רבי אחיה ורבי הקדוש
 ורבי שביעי לחלל חלל
 ואחיה מנכסם שבת
 בפרק כמה בהמה (דף
 טז) רב דאמי מרדכי מן
 בכותה דוד וכגמרא
 דפרק אחרון תרעית
 דרב עמרם (הלכה ב')
 ואמי רבן עמרם
 יוסקי מצאו בירושלים
 ובכחו מה חלל בני דוד
 ויחסי בני עמרם

מוסד (מקורו "מסד"):

ד לכאורה היה צ"ל "שאני הלכתי" ציין חפץ ה' צל"ח. ועיין מהרש"ל מש"כ בזה: **ט** נדע"ל מוסף (מהר"ן אדלר):

עין משפט
גר מצודה

ב א טוֹשֵׁעַ אִיִּם סִי רד
סַנְיָף א:
בא ב מִי פִי מוה'ל
מַעֲשֵׂר שֵׁי הֵל ח:
בב ג מִי פִי מוה'ל
טוֹמָאָה אוֹכֵלֵן הִלְכָּה
:

כג ד שס הלכה יג:
כד ה מ"י פ"ג מהלכות
מעשר הלכה ה:
כה ו מ"י פ"א מהל'
מעשר הלכה ו פ"ג
הלכה ה קמג עשין קלג:
כו ז מ"י פ"ג מהלכות
עומות אובלין הל' עו
קמג עשין קלג:
כז ח מ"י פ"ג מהלכות

סעף ח:
 ב' ט' מ"י פ"ח מהל'
 ברכות הלכה ו' סמג
 עשין ב' עוש"ע א"ח ס"ר רד
 סעף א:
 ב' ט' מ"י פ"ח מהל'
 עירובין הלכה יא סמג
 עשין א:
 ב' ט' מ"י עוש"ע א"ח ס"ר שס
 עוש"ע א"ח ס"ר שס
 סעף ו:

זוע גרגיל למא חזי אדז.
יחקן ארשמיש שלא
הלח פלמלין
שוחקין ווע גרגיל
מטעליגן בן כשר
גלי ואסיקאנא כישות
במכרין עליו בורא פון
האדומה דמאנאט און
אדז חזין דעלי' הומאט
ומיחא כשנות אדז גמרי
אפיל (חזן) [חזון]
שכלה נחם דברבו אדז
אדז פליכר אדז
רב און מערבין באזח
דברסא דראקישא ונג
לכ כפיותו אדז
אכפיותו אדז [מערבין]
חמאנין דור אלמנין נחם
בכפן מערש אדז טאטס
טאמאט אכליכן כפיות
לקוחות כפיות מערש
פוסטאט טאמאט אכליכן
ו. ו. ו. ו. ו. ו. ו. ו. ו. ו. ו.
הימאנא כפיות אדז
כפיו לכל דבראן אדז
פוסטאטין כפיו
המערש
דערמאנען
המערש הלוח שרואן
כפיותו הלאמל
בכפיו און דעלי' דורען
שפירחהן נאכען כפיות
אדז אדז אדז אדז אדז

(נאכל) וְהָיָה
לְנִגְמוֹת תְּרוֹמַם אֶבֶר
וְקִלְמִים שְׁפִירוֹת הַדְּרוֹת
וְהָיָה נֶסֶם סְפִירוֹת הַלֵּוֹת
תְּרוֹמַם עֲשִׂישִׁי כִּפְנֵי
חֲשֹׁכֶהוּ לֵב הַנְּגוּמוֹ.
וְאֶשְׁקֵשׁ אֶה הִכִּי אֶבֶר
גִּמְרָה ר' הִדְרֵה שְׁפִירוֹת
כִּי מִשְׁעֵר הַתְּרוֹמָה אִי
יִהְיֶה לֵב הַתְּרוֹמָה כִּי
יִבְחֹזֵק אֵלָּה לְעֵינֵי מִשְׁעֵר.
בִּיחֻזֵּי חִי' מִקֹּדֶם הַחֵי
וְהַחֲבֻזֵּי. כִּי בְּכֹרֵי חֵי
בְּמִשְׁעֵר. כִּי כֹחַ
דְּבִקָּה לְהִיכָל חֵיכֵן
בְּמִשְׁעֵר שְׂכָרֵה נְגִמָּה
מֵאֲחֻזֵּי חֵי נְמִי
בְּכִיחוֹת דְּחִיּוֹת אִי
נְגִמָּה מֵאֲחֻזֵּי חֵי
שְׁפִירוֹת מִשְׁעֵר לֵב
הַחֵי. וּמִשְׁפָּרֵי לְעוֹלָם
לְדֹלוֹ דְּמִשְׁכָּהוּ אֵלָּה
סְפִירוֹת חֵי. כִּי עֵתִי כִּי
לֵב סְפִירוֹת חֵי לֵב כִּי כֹפֶר
לְעֵינֵי שְׂמֵחַת אֲחֻזֵּי חֵי
כִּי חֵי הֵאֵל כִּי חֵי לֵב
כִּי הֵאֵל וְלִשְׁמֵחַת אֲחֻזֵּי
כִּי חֵי לֵב שְׁפִירוֹת
חֲלוֹל מִפְּרֵי רֶשֶׁת
שְׂפִירוֹת מִשְׁכָּהוּ הֵאֵל
כִּי לֵב לֵב חֵי הֵאֵל הֵאֵל
דָּאֵר ר' (דְּחֵי) (דְּחֵי)
כִּי דְּחֵי אֲמִירוֹת הֵאֵל
הֵאֵל עֵתִי כִּי לֵב חֵי
חֵי חֵי חֵי חֵי חֵי חֵי חֵי חֵי
שְׂמֵחַת אֲחֻזֵּי חֵי אֲחֻזֵּי
אֲבִי לְפָרֵי שְׁלֵק

ושיגנו איכא בינייהו דר' יוד
ות"ק סבר כיון דשיגנו מטמא
אע"פ שהעור אינו אוכל כיון
אוכלא וברוך עליה כפה"א. ו
נטעי אינשי אבל צלף דאיכא
האביתות ועל הקפריסין אמר

טעמא נמי פלפלין חייבן צמעער וואס בן מטמאין
טומאת אוכלין דהא דהא תליא כדאמר צ"ב ס'מנ (דה"ק י:) והתם
בגמרא "מייח נמנו וגמרו שאין פלפלין מטמאין טומאת אוכלין
ו"ל דהא דגריר חייב צמעער לאו

בדגנונייתא ורע גרתי
שכן ראשונים שלא ה
אותו ומטבילין בו את
הלש מגרסיה הוה אז
יהודה בר אמי אמר

וזהאי 'לאו' מבר פירא דווא. וסא דאמר רב יהודה אמר רב כשום ותו' מברין עלין כפא"ל הא לוקימנא דגנוטיחא:

קור ניקח בכסף מעשר ואין מטמא מזומת אוכלים. מ'מא דכס'

בזה סימן (מה דף טז:) פירן גבי קושט ומימום ורשעי בשמים לא יקנין ורשעיה עובדי זלתייהו אילולי

כשות נמי מארעא קדשלינ' לה להזמנת ובכפניות אין מערבין בכסף מעשר ² אין וכפניות נקחות בכסף שומאת אוכלים רבי' הר' הוא כעין לכל רבי' מעשר וכפניות הר' אלא ³ שפארות מן הר' אי הכי לימא המעשר ⁴ והתניא אמו

פגי ביותיו אלא על
ביותיו ואהיני דטוביני
לעולם לאו בניסחני
שאני כדאמר רבי יונה
ע"י האור הכא נמי דה
האור והיכא אתמר דה
שקדים המרים קטנים
מתוקים גדולים הייבי
שמעון ברבי יוסף
זה לפסור ואמרי לוי
אילעא (ג) הורה רבי

איכא בנייהו ברכה, דלעתא קמא מבין פשה"ל ואע"ג דלענין ברכה מיקרי פרי מכל מקום גלא חשיב לטמא טומאת אוכלין: מלי

אב"י שלקו וסגנו איכא בינייהו מתקוף לה רבא מ
משלקו וסגנו לא והתניא ^ההעור והשיליא אין ממ
עור ששלקו ושיליא שהעשב עליה ^הממזאין טומא
רבא איכא בינייהו ברכה דאתמר קור^ה רב יהו
הארמה ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו רב יד
הארמה אוכלא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה
לחקשות לא מברכין עילויה בורא פרי הארמה א"
כוותך מותרת דהא "צנון שסופו להכ
פרי הארמה ולא הוה צנון נשעי אינשי אמיש
נמי אינשי אדעתא דקורא ואע"ג דקלסין שמואל
נמי אמר רב יהודה אמר רב שמואל

ומבכרין עליהם בורא פרי האדמה כשות בכמה כדאמר
אמר רבה בר מנשיה בר יצחק אמר רב כמלא אוזילה
בקליא ס"ד אלא בירקא דקליא וכמה אמר רב יחיאל
לערב בפולין לחזן לא הוה בידיה כי אתא לבי מדרשא
אמר רב יחיאל כמלא היד אמר רב המנונא "מערבין בתרד

וידה סבר אפילו ללקו וטעמו אינו משמע אכולל שאע"פ שהעדר אינו אכולל כיון דהוה עץ חיה
וידחה ביה אהרן פריקלן מרוביהו עץ ששלקו ירדוהו שחשבו ביה ממאן מנאמא אכולל
לעולם וטעם אכולל אמר ביה **ברכה אכולל ביענייהו** (ע"פ ר"ל) שחשבו ביה **עץ דאכלי סור**
שכסול אמר כיון שחשבו להקשות לאו אכולל. **והלכתא במשמואל** דהקלא אדעתא דקדוה על
הענין דנטייל אכולל וכן ביה מיה צנצנ על הענין דהתרחות אומר בורא פיה והתרחות על
הבורא פיה היעץ אמר ביה **משמע אכולל** עומדין ביה ומבטלין עליוהו פיהו דהוה

בדגנונייתא. בחזו שגדל צנינה דכולי עולמא אכלי לה: בשות. גדל
בצחימי ואין לו שורש בקרקע אלא מהימין¹ נחם: בשות גמר פרי.
ונקרא פרי: דפלי² הדיבא. שקועין הימין ומיימי כשוחא אלא
אי לא ינקא מלרעא לא ריח: קור. דבר כך הטוסף על הדקל בכל

למאן חזי א"ר יוחנן
ה להן פלפלין שוחקין
וצלי"ר זרעא כי היה
נפיק אפיתחא דרב
כי יתבי ועייל רבנן
הו אנרא נפק אתא

[illegible]

רבי ר' יהודה קא הויגין ומייתא (6) כשותא והנהניא צ"ק קור ניקא טמא טומאת אוכלין מעשר יומטמאות יהודה אומר צ"ק קור יו אלא שניקא בכסף כפרי הכל דברייהם עשר רבם בדביסיהם ישי יהודה פטורות מן רבי יהודה לא הווכרו

ויבוא צמתקן. אף על פי שעשש
 בקטנותו מרין הן אצל לענין עירוב
 בענין מיד דסוד שהיה שמה והי
 האל והמקדשה ולענין מעשר משום
 ללא גמר פירא הוא: קטנים חייבין.
 משום שהוא גמר פרי שלהן ששגדלן
 נעשין מרים: וגדולין פטורין.
 ממעשר ללא אולכ מיה: פטורין.
 קטנים פטורין. ללא נגמרו: זה וזה
 פטור. מרים צין גדולים וצין קטנים
 גדולים ללא אולכ קטנים ללא
 פירא: שאף. משום הרבה: ושיגנו
 בשמן פירא על צין לבי יורה אפי
 ויבוא צמתקן. אף על פי שעשש
 בקטנותו מרין הן אצל לענין עירוב
 בענין מיד דסוד שהיה שמה והי
 האל והמקדשה ולענין מעשר משום
 ללא גמר פירא הוא: קטנים חייבין.
 משום שהוא גמר פרי שלהן ששגדלן
 נעשין מרים: וגדולין פטורין.
 ממעשר ללא אולכ מיה: פטורין.
 קטנים פטורין. ללא נגמרו: זה וזה
 פטור. מרים צין גדולים וצין קטנים
 גדולים ללא אולכ קטנים ללא
 פירא: שאף. משום הרבה: ושיגנו
 בשמן פירא על צין לבי יורה אפי

שלקו ויטיגו אינו מטמא למתא קמא אס
שלקו ויטיגו מטמא דלא (ד) אמרי הרי
הוא כעין: עוד ששלקו מטמא. אבל
במחשבה גרידא לא: ושייאי. אפי'
במחשבה גרידא וכיון דמהני
שליקה לעור כ"ש לקור דמזי לאכלא
משקרא: ברבא איבא בינייהו. למלא
קמא עורא פני האדמה לרבי יוסה:
שהכל דסופו להקשות: אדעתא
דפוגיא. לאוכלו כשהוא רך: בשות
בבמה. היא לה מוזן צ' קטעדות

בדבריו כיון שסופו
שמואל א' רב יהודה
זוהו ומברכין עמיה
ותא דפוגלא דיקלא
רב יהודה ה' הלכתא

ת וחוזו מערבין בהן
 רב ויחאל כמלא היד 'הכא נמי כמלא היד חוזו בכמה
 דארכיזי אמר רב חלקיה בר טוביה מערבין בקליא
 כמלא היד רבי ירמיה נפק לקירייתא בעו מיניה מהו
 מרו ליה הכי אמר רבי ינאי 'מערבין בפולין לחין וכמה
 חין איני והאמר רב חסדא סילקא חייא קמיל גברא חייא
 תהוא

עשב ששורפך ונותנין אותו בביתך ורוחצין ידיהן כמו קלם מלך בכל ואלו הידקות ידקות
 ערך קליא א' (גליון): [ו] בכת"י אלא **מעין ההיוסי** צמח: [ז] בכת"י תאמני **ידות**
 ההפ"י וכל שכן **דפירא** הוא: [ט] בדפ"ר דלא **מפר** פירא: [י] בב"מ פה ע"א רש
 (גליון). ועי' בגליון בב"מ שם: [ק] עי' אות א, ובאמת כפי ר"ח כת"י הגירסא להלן ב

מה ואיקימנא בדגינתיא. ואמרי כישות בכמה. פי' כמה שיעור הוא בעיורוב ופשטנא כדא

(ב) נכרכו מה. "ע"ש
(ג) נוספתה מ"ס פ"א
הוספתה טעל יום פ"ה
(ד) ע"ש. (ה) עוקץ פ"ג מ"ז
מ"ס. (ו) פסחים ג. ע"ש
הוספתה פ"ז דשעיה,
(ז) חילין כה. (ח) חילין
י. (ט) (י) (יא) נא. (יב)
(יג) "וע"ש חוק" יומא פא:
(יד) שפסלתי חוקי" דה
ע"ה ד"ה כל שמעין
(טו) ויקרא יא לד.

(א) גב' ומייתא כסותא.
(ב) ומייתא לשון מייתא
לומר יבש הכסות. ערוך
רך כסות: (ג) שם
מר ר' חילעא אמר ר'
הורדה הורה ר' חנינא:
(ד) רש"י ד"ה לא
זכרו וכו' נפ' מקום
כ"ד נג ע"א:
(ה) ד"ה וטיגט וכו' דלא
אמר הכי:

[illegible][illegible]

ר' יחיאל בפולין לחץ

עין משפט
גר מצודה
מה א טור ושורע אר"ם
ס' קכז סעיף א
צהנה:
מו ב טור ושורע סימן
הקסא סעיף ד:
מו ג מ"י פ"ה מלכות
דעות הלכה א:
מה ד מ"י פ"ח מהל'
חשונה הלכה ב:

רַב נָסִים גָּאון

וַתַּעֲפֹפֶן יִשְׁרָאֵל גִּדְּלוֹ.
אֵתָּה מִפְּרֹשׁ
בְּמִסְכָּתָא מְגִלָּה בְּפֻקֵּי
הַקּוֹרָא אֶת הַמְּגִלָּה
לְמַפְרֹעַ (דף י"ה) אִמְרֵי לִי
רַמְיו בִּר [חֲמָא] לְרַבִּי
יְרִמְיָה מִדִּיפְתֵּי מַאי (מְשַׁלִּי
ד) וַתַּעֲפֹפֶן יִשְׁרָאֵל גִּדְּלוֹ
אִמְרֵי לִי אֵלֹו דְּבִרֵּי תוֹרָה
שִׁכַּחַת בְּעֵינֵי (ש"ס כ"ג)
הַתַּעֲפִּיף הִזְקִי בִּר [יִשְׁרָאֵל]
[אִפְּלוֹ הֵכִי מִיּוֹשְׁרֵי] הֵן
אֶצֶּל ר' מֵאִיר:

תורה אור השלם

[illegible]

הגהות וציורים

[illegible]

האומות כדכתיב ועתה אשוב להלחם
בב. שאין לנו עושים רעוק: שאור
וצרת. מה חשיבותי הרי אני כאלו
נפטר בשם טוב: מרגלא בפומיה.

ונפשי כעפר לִבִּי תְהִיָּה. מה עפר חזיו מקבל כליו לעולם כן יהי רצון שזרעי לא יכלה לעולם כמו שהוא חומר אֲנִי וזרעך כעפר חומר: **אני** בריה וחבריו בריה. כלומר יס לו לז כמחיו להפחין צדן טוב בלד. **העושה** שֶׁאֵל יִשְׁמְעֵה נוח לו שֶׁאֵל נברא. וז"ל האמר רב יהודה אמר רב פרק מקום שנהגו (ד' ז:) לעולם יעסוק אדם בחזרה ובמנוחות אפי' שלא לשמה שמחוק שלא לשמה שלא לשמה ויזיל לקחת חזרה שאינו לנודל אלא להקטר חזריו והתם מיירי שלומד ע"מ שיכבדוהו ע'.

י עד שלא נוצרתי אני כדאי
י ק"ו במזמתי הרי אני לפניך
אלהי שלא אחזא עוד ומה
י יסורין וחלאים רעים והיינו
רבינא כי הוה מסיים צלותיה
ר מרמה ולמקללי נפשי תדום
מצותיך תדרוך נפשי ותצילני
המתרגשות לבא בעולם וכל
ושבתם^ט יהיו לצרן אמרי פי
ה יתיב בתענייתא בתר דמצלי
ת המקדש קיים אדם חומא
זו ומתכפר לו ועכשיו ישבתי
שיאה חלבי ודמי שנתמעט
יוחנן כי הוה מסיים^ט ספרא
יוטה והכל למיתה הם עומדים
ת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב
טוב שם משמן טוב ויום המות
כלבך ובכל נפשך לדעת את
כלך ונגד עיניך תהיה יראתי
כל אשמה ועון ואני אהיה
בנה אני בריה וחברי בריה

למלאכתו כשם שהוא אינו
והוא ממועט ^ט שנינו אחד
ולם יא אדם עדים ביראה
כל אדם ואפילו עם נכרי
מרו עליו על רבן יוחנן בן
זמיה דרבא תכלית חכמה
זו וברכו ובמי שהוא גדול
ושיהם לעושים ^י לא נאמר
שלא לשמה נוח לו שלא
עוין בו לא אכילה ולא שתייה
צדיקים יושבין ועטרתם
^{יא} גדולה הבטחה שהבטיחן
נגות בנסחות האונה אמרתי
ייהו בי רבנן ונפרין לגבריהו
יהי ^{יב} הכי עולמך תראה בחיך
חכמות ולשונך ירחיש רגנות
תתוקך יביעו דעת וכליותך
בי רב חסדא ואמרי לה מבי
ושמאל ואמרי לה רבי יוחנן
ובמצות ומסובלים ביסורים

אין

בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה וכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון שיהיו עוסקין לשמה. ר' אלכסנדר ב"ר צ'לותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל יהיה לנו ואל יחשבו עינינו איכא דאמרי הא רב המנוא מצלי לה ור' אלכסנדר ב"ר דמצי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך וזו מעבך שאור שבקעסה ושעבוד מלכות יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך

בלבב שלם. רבא בתר צלותיה אמר הכי א' ועכשיו שנוצרתיו כאלו לא נוצרתי עפר אני ב ככלי מלא בושח וכלימה יהי רצון מלפניך ו שהמאתי לפניך מרק ברהמך הרבים אבל לא וידוי דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי. מר בריו אמר הכי א' אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מ ונפשי כעפר לכל תהיה פתח רבי בתורתך מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעו החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלס' והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. רב ששת כי אמר הכי א' רבון העולמים גלוי לפניך בזמן ע ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו בתענית ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפני כאילו הקרבתי לפניך על גבי המזבח ותרצני. דאיוז אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה ל אשירי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה מזיום הולדו. מרגלא בפומיה דר"מ גמור בכך דרכי ולשקוד על דלתי תורתך נצור תורתי שמור פתך מכל חמא ומהר וקדש עצמך

תו בשדה אני משכים למלאכתי והוא משכ
י מתגדר במלאכתו ושמו תאמר אני מר
שיוכן לבו לשמים. מרגלא בפומיה דאבי
מרכה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם
העונמד למטה וידא מקובל על הבריות
זום מעולם ואפילו נכרי בשוק. מרגלא
הא אדם קורא ושונה ובעט באביו וכו
ראשית חכמה ידאת ה' שכל טוב לכל
ה ולא לעושים שלא לשמה וכל העושה
א בעולם הזה העולם הבא] 'העולם הבא
מתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות א
שנאמר ⁽⁷⁾ ויחזו את האלהים ויאכלו וישת
ם שנא' ⁽⁸⁾ נשים שאנגנות קומנה שמענה קול
בין ⁽⁹⁾ באקרוי בנייהו לבי כנישתא ובאתניו ג
י רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חגינא אמת
קתך לדור דורים לכך יהגה תבונה פך ידב
י במאור תורה ופנד יזהירו כוזהר הרקיע
לשמע דברי עתיק יומין. כי הו מפטרי רבנן
הכי ⁽¹⁰⁾ אלופינו מסובלים וגו' אלופינו מסובלים
ורה ומסובלים במצות וחד אמר אלופינו בת

בכפמל"א של מוע"ה, נחצרת שרי הארץ עם שר פרס (דניאל י'): ובכפמל"א ש שבועיה. יתר הרע שנלכנו הממלכתי לא נותרנו: ק"ו, שנמימתי עפר אני: ודבר זה הריל ציון: אני. העוסק בחצורה צריה אליו: "חרי ע"ה אל הרץ" חצורה הוא: אני מלכתי בעיר. כלומר, נוסה מלכתי מומלכתי: מתגדר. מתגדר לתפוס אומנותי: ושמה תאמר. הדין עמו שאינו מתגדר מלכתי חצורו הוא חופס אומנותי כה היה לו זלזל פחות לרעות בחצורה כלומר ויה חצורתי ואני לו שר: שונו שש

גליון הש"ס

צמנחות צסופה ^(א): ערום ביראה.
להערים בכל מיני ערמה ליראת
צוראו: תבליית חבמה. עיקרה של תורה

ליקומי רש"י

וַיִּפְרֹק מִקּוֹס שֶׁנֶּאֱמָר (ד' כ:) אֲמַרְיָה
רָצָא רַמִּי כְּתִיב"י עַד שֶׁמִּים חֲסָדָךְ
וְכִתְיָב"י מַעַל הַשָּׁמַיִם כֵּאֵן עֲשׂוֹסָךְ
שָׁלָה לְשֹׁמֵה כּו' וְהִסָּה אֵייר מִתְקַיִּים
כִּי שִׁיכְדוּהוּ וְכֵן מִשְׁמַע צִירוּשָׁלַי
לְפִירְקָךְ" וַיֵּאבְלוּ וַיִּשְׁתּוּ" עָשׂוּ מוֹזֵז
הַבְּשִׁיחָה כִּלְאוֹ אֶלְלוֹ וְשִׁמּוֹ" וְהִדְרָה
שֶׁהָיָה שֶׁהָיָה שֶׁהָיָה שֶׁהָיָה שֶׁהָיָה
וְעִסְתָּחוֹת: לְבִי בְּנִישָׁא, תִּיּוֹקוֹת שֶׁל
צִיַּת רַבֵּן הֵיוּ רְגִילִין לְהִיּוֹת לְמַדִּים
לְעַמִּי רַבֵּן צִיַּת הַכֶּסֶּת: בִּי רַבֵּן,
צִיַּת הַמִּדְרָשׁ שֶׁשֶּׁסּ שׁוֹנִים מִשְׁנֵה
וְגַמְמָלָה: וְנִשְׁתַּחֲוִי וְלִפְרִיחָה, מִמַּתְּחִיל
לְהַעֲלִיין וְתוֹתָן לְחֵט רְשׁוֹת לִלְכֹּת
וְלַלְמוֹד תּוֹרָה עֲצִיר אַחֲרָה: מִבְּרַבִּי
רַבֵּן, זֶה מִזֶּה שֶׁהֵיטָב טוֹטֵל רְשׁוֹת
מִתְּחִיל לְשׁוֹב לְצִיּוֹת וְלִאֲרֹ: עֲרִיב
וְתִּתָּאֵה בְּחִיךְ, כֹּל לְרִכֵּךְ תִּתָּאֵה:
פֶּפֶר יִדְבֵּר חֲכָמוֹת, גִּלְשׁוֹן צִרְכָה
הֵיוּ אֲמֹרִים: יִישְׁרוּ, לֶשׁוֹן יוֹשֵׁר
שֶׁתָּאֵה מִצֵּן צִחֹרָה כִּהְלֵכָה:
כֵּן

אני מלאכתי בעיד והוא מלא
מתגדר במלאכתי כך אני א
המרכה ואחד הממעט ובלבד
אמענה רק משיב חמה
בשוק כדי שיהא אהוב למי
זכאי שלא הקדימו אדם
תשובה ומעשים טובים של
ממנו בחכמה ובמנין שנאמרו
אלא לעושיהם לעושים לע
נברא. מרגלא בפומיה דרב
ולא פריה ורביה ולא משא
בראשיהם ונהנים מזיו השכיב
הקב"ה לנשים יותר מן האנ
א"ר רב לר' חייא נשים במאי
עד דאתו מבי רבנן. כי הוו מפפ
ואחריתך לחיי העולם הבא
עפעפך ישיור נגד עיניך
מחלוקה ימיוצרים ופועל דכח

את התלמיד לשמוע בלימודים, והפסד המגיע להמסירים אונם משמוע תורה ונשענים על בינתם לבדות דרך מלבם ועי"ז תפוג תורה בעו"ה וה' יתן הטוב:

איתא בירושלמי מס' שקלים סוף פ"ג נכנס ר' יעקב בר אידי א"ל כתיב כאשר ליוה ה' את משה עזרו כן ליוה משה את יהושע, וכי כל דיבור ודיבור שהיה יהושע יושב ודורש היה אומר כך אמר משה, אלא יהושע יושב ודורש והכל יודעין שחורחו של משה היא, אף אתה אלעזר יושב ודורש והכל יודעין כי החורה שלך היא ע"כ. ועתה נשכח צבחנו ותכסנו כלימתנו מה בין דורות הראשונים לדורות אחרונים, הראשונים שהי' לצם כפתחו של אולם וכביר מלאה ידם להמליח המלאות ולחדש חדשים, בכל זאת היה תפארתם וכבודם הקצלה שקיבלו מפי רבם, ונתפאר ר' אלעזר בצבלאי שלא אמר דבר מעולם שלא שמע מפי רבו, ואין צע"ה יתמי דיתמי אטומי לצ ואין אין אתנו יודע עד מה, בכל זאת רבו כמו רבו זוחאי הלז כל אחד בונה צמח לעצמו ממח שלבו אומר לו, מחדש חדשים לבקרים, לא מפי סופרים ולא מפי ספרים, מדלגים על הגזעות וקופלים על הכרים, כתישים וכשעירים. תא חזי איתא צמח' חולין דף ו' ע"ג התיר רבי בית שאן כולה על ידו וכו' אלא מקום הניחו לו אצותיו להתגדר צו אף אני מקום הניחו לי אצותי להתגדר צו מכאן לתלמיד חכם שאמר דבר הלכה שאין מחיחין אותו ואמרי לה אין מחיחין אותו ואמרי לה אין מחיחין אותו וכו',

משרע"ה, כמו שעשה יהושע בן נון, וכמו שעשה ר' אלעזר בצבלאי [ירושלמי ה"ל], אכן לפי דברי בירושלמי מוכח דיהושע בן נון וכן ר' אלעזר בצבלאי לא היו אומרים בכל דיבור ודיבור כך אמר מורי, לפי שלא אמרו מעולם מה שלא שמעו מפי רבם, וכשהוא יושב ודורש סתם הכל יודעין שהחורה של משה היא, ושפיר הוכיח רש"י מדקאמר אלעזר בהגעלת כלים זה הדבר אשר ליוה ה' את משה, ש"מ דאמר לפעמים גם מה שלא שמע מפי משה, דאלת"ה סתמא כל"ל והכל יודעין שהחורה של משה היא, ומדלרין לפרע ש"מ דאמר לפעמים גם מה שלא שמע מפי משה, והדרכ הקושיא לזכותי למח לא אמר דין שריפת החטאת, הא ידעת שלא היה אלא מדרכ כבודו של אהרן ד"ה אף (הב').

(ז) כ"כ בתו"מ השלם פ' מטות ד"ה אף (הב').

ודבר זה הוא מוסר השכל להשלים, אם אמר יאמר עזר העצמי השקפה נפשי צה' וחפץ אני להחקרצ אליו ואין אעשה זאת למעט בלימודי מושכלות שלימות נפשי כדי להשלים נפש חצירי. החשובה אליו דברי חז"ל [תענית ז' ע"א] הרבה למדתי מרבותי ויותר מחצירי ומתלמידי יותר מכולם, היפלא מה' דבר למלאות לך שלימות נפשך מה שהחסרת לכבוד שמו, אתה עשה את אשר לוית לעשות ללמד דעת את העם וה' יעשה את שלו, עשה רצונו ברצונך והוא יעשה רצונך ברצונו, למלאות נפשך מדיעת השלימות, ויספיק לך זמן המועט להשיג השגות רבות ונשגות עוד יותר מכדי יכולת שכלך. ועל זה וכיוצא בזה אמרו חז"ל [צ"צ י"ג ע"א] אעפ"י שנטלה הנצחא מן הנציאים מן החכמים לא נעלה, כוונתם כי סוד ה' ליראיו לגלות להם מפניו ספוני חורחו כרונם וחפסם ותשוקתם אליה. אל ה' ויאר לנו דברים גבוהים ורמים אף מה שלא יגיע אלינו לפי קוצר שכלנו, אני לדודי ודודי לי בכל עת ובכל מקום המוקטר ומוגש לה', אף אליו נשא לצבנו צמחור חורחו יאר עינינו, ממנה נפלאות יראנו, להעמיד תלמידים הרבה חכמו, גם צערצ אל ינח ידינו, אל תשליכנו לעת זקנה ככלות כוחנו אל תעצנו, רצונו לראות מלכנו צ"ה:

ע"ב הגעתי להעתיק אפס קצהו מדברי קדושת אבינו המדברים מחיוב ומצות ת"ת דרבים. ועתה אנופף ידי שנית בעזה"י להעלות על הספר איזה גרגרים מדברי קדשו בדברים המתחייבים

(*) מדי דברי זכור זכור מה שהיה מרגל צפומא דמר א"ה מ"ו המחבר ז"ל, ליישב דברי רש"י בחומש (שמיני ו' י"ט) וידבר אהרן אל משה בן היום הקריבו את חטאתם וגומר, ח"ל רש"י אפשר משה קפץ על אלעזר ואיתמר ואהרן מדבר הא ידעת שלא היה אלא מדרכ כבוד, ואם תאמר לא היה צאלעזר להשיב ח"ל (מעות ל"א כ"ה) ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הכהן הצאים למלחמה זאת חוקת החורה אשר ליוה ה' את משה, הרי כשראם דיבר לפני משה והנשיאים ע"כ. והנה לכאורה דברי רש"י תמוהים כי מהא דהשיב צדן הגעלת כלים אין הוכחה על דין שריפת החטאת, דלמא הא ידע והא לא ידע. על זה תירץ אהמ"ו ז"ל כי ע"ז צוואה לא היה כוונת רש"י להציא רא"י שאלעזר היה חכם ויודע להשיב למח שרף החטאת, זאת אין לריך רא"י, אף הוה סד"ה שאלעזר היה מהר שלא לאמר דבר שלא שמע מפי

הנושא את האשה פרק שנים עשר כתובות

ממורת הש"ס
עם הוספות

והושיבו ישיבה, לעסוק בתורה: 'לאחר שלשים יום, על פטירתי מיד
ולא מהיו עוסקין בחספד: ששטון בני חבם, הוא ולקמן פריך מאי
קאמר: הנינא בר חמא ישב בראש, הסיפה: סבור מינה משום
שורה, דנני כפרים דממיכו לעירובי ואמור' למספדיה כיון דלזון דלקא
אספדיה צברכיז והא אתא כולו עמא

ליקוטי רש"י

שלישים יום שמעון
שיא חנינא בר חמא
דגני בעיירות: סבור
א דקאמר כיון דחזי
הו כולי עלמא אמרו
הוא דקאמר *הושיבו
אלא עדיפנא ממשה
בני ישראל את משה
יום תלתין יומין
מכאן ואילך ספרו
ספרו בליציא וגרסי
בתיא דרבי נפקא בת
העוה"ב ההוא כובס
הכי סליק לאיגרא
כובס מזומן הוא לחזי
אע"פ ששמעון בני
רבי שמעון בר רבי
ואת הממלכה נתן
הו רובן גמליאל אינו
דאינו ממלא מקום
חנינא בר חמא ישב
תי שנים ומחצה יתיב
תיב גביה נח נפשיה
איניש למיתב גביה
אלע לנהרדעא וממלע
פפס ויתיב רבי חנינא
ואימא רבי חנינא נח
למיתב גביה וקאתא
תאימא כיון דאמר ר'
בהו בצדיקים ויתגזר
יאיא אני ראיתי קברו
אותו היום שמת רבי
אצלו ומצאו שהוא
השחוק סימן יפה לו
למטה סימן רע לו
גיו ירוקן סימן רע לו
לבומו"ש סימן רע לו
ל מת מחולי משיים

מזומן ^לחיי השלום הבא. חימה והלא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב" ופירש הרב ר' מאיר כל היכל דלמנא מזומן לחיי העולם הבא היינו צלל דין וצלל יסורים: **ארתו** היום שמת רבי בצנזר ^הקדושה. שזיו קורין אומר רבינו הקדוש"ה ואל דלמנא בצנזר"ה ^הטובה (דף מע.) משמע ר' צנזל עשה

והושיבו ישיבה לאחרי
בני חכם וגמליאל בני
ישב בראש: אל תסמך
מינה משום טרחא ו
דקספדי בכרכים וקרא
שמע מינה משום יקרא
ישיבה לאחר שלשים
רבינו דכתיב (א) ויבכו
בערבות מואב שלש
ספין ביממא ויליין
ריומא ויורחי רליליא

כִּימָמָא זַעַד דְּסַפְדִּי תְרִיסֵר יִרְחִי שְׂתָא הֵהוּא יוֹמָא דִּיאֲשֵׁר
קָלָא וְאִמְרָה כָּל דְּהוּה בִּאשְׁכַּבְתִּיה דְּרַבִּי מִזְמֵן הוּא לֹא
כָּל יוֹמָא הוּה אֲתִי קָמִיה הֵהוּא יוֹמָא לֹא אֲתָא כִּיּוֹן דְּרַבִּי
וְנִפְל לֵאדְרַעָא וּמִית יִצְתָה בֵּת קוֹל וְאִמְרָה אָף הֵהוּא
הֵעוֹלָם הַבָּא: שְׁמַעוֹן בְּנִי חֲכָם: מֵאִי קָאֵמֵר הָבִי קָאֵמֵר
חֲכָם גְּמַלְיָאֵל בְּנִי נִשְׂיָא אִמֵּר לֹוי צְרִיכָא לְמִימֵר אִמֵּר
צְרִיכָא לָךְ וּלְמַשְׁלַעְתֶּךָ מֵאִי קִשְׁיָא לִיָּה הָא קָרָא קָאֵמֵר
לִיהוֹרֵם כִּי הוּא הַכְּכוֹר יִהְיֶה מִמְּלָא מְקוֹם אֲבוּתִי
מִמְּלָא מְקוֹם אֲבוּתִי הוּה וְרַבִּי מֵאִי טַעְמָא עֵבֵד הָבִי

[illegible]

סימן יפה לו ^א מפני שרובם של צדיקים מיתתן בחלו^א ו
אויפוך ואיבעית אימא לעולם לא תיפוך ^ב ר' חייא עסוק
ר' חנינא ור' חייא א"ל ר' חנינא לר' חייא בהדי דדי מ
ליה מפלפול א"ל ר' חייא אנא עבדי דלא משתכר
נישבי וציינא טובא ומאכילנא בישראל ליתמי ואריכי
מקרי דרדקי וכתבינא חמשא חומשי לחמשא ינוקי ו
ליה אתני סידך לחברך והיינו דאמר רבי כמה גר
א"ל רבי שמעאל ברבי יוסי אפילו מאבא א"ל חס ו
צריך נכנס ר' שמעון אצלו מסר לו סדרי חכמה אמר
לו סדרי נשיאות אמר לו בני נהוג נשיאותך ברמיז
יכבד ואמר מר ^ג זה יהושפט מלך יהודה כשהיה רוא
לו רבי רבי מרי לא קשיא הא בצניעא הא בפרהס
והתניא ^ד צדק צדק תדרף הלך אחר ר' לבית שערים

ב'ה א ב מ'י פ'י'ג מ'ה'ל
 א'ל'ג ה'ל'כ'י א'מ'ג ע'ש'ן
 ד'ר'מ'ג ב' טו'ש'ע י'ד ס'ימ'ן
 ש'ל'ג ס'ימ'ן כ'ז
 ב'ו ג ד ה מ'י' פ'י'ד מ'ה'ל'
 כ'ל'י מ'ה'ל'כ'י א'ל'ג כ'ה
 ו'פ'י'ג מ'ה'ל'כ'ו מ'ל'ג'ס ה'ל'כ'ה
 א' ס'מ'ג ע'ש'ן ק'טו טו'ש'ע
 ד'י'ד ס'ימ'ן ר'מ'ד ס'ימ'ן י'ס
 ס'ימ'ן ר'מ'ה ס'ימ'ן כ'ב
 כ'ה'ה:
 ב'ו א מ'י' פ'י'ט מ'ה'ל'כ'ו
 ש'ב'ה ה'ל'כ'י א'מ'ג ל'א'ן
 ס'ה טו'ש'ע י'א' ס'ימ'ן א'ג
 ס'ימ'ן כ'ה:
 ב'ה א מ'י' פ'י'ד מ'ה'ל'כ'ו
 ח'מ' ה'ל'כ'ה ה'טו'ש'ע
 י'ד ס'ימ'ן ר'מ'ו ס'ימ'ן י'א:

גמ' בשדה רואה
ת"ח. ללוקט מלכס צ'
א' ק' רכ"ד אית' תנא
דבי אליהו מ"מ וזה
אליהו ז"ל שהמיה את
המת לפי שפשה וכו'
וכשהיה רואה צ"א
עדיקס היה מגפפן
ומהצקן ומנשקן :

תורה אור השלם
(א) וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
מִשָּׁה בְּעֶרְכָּת מֹאָב
שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיָּתֵמוּ יָמֵי
בְּנֵי אֱבֶל מִשָּׁה:
[הַרְרָם לֵד. ח.]

(ב) ויתן להם אֲבִיהֶם
מִתְּנוֹת רַבּוֹת לְכֶסֶף
וְלַזָּהָב וּלְמַעֲבָדוֹת עִם
עָרֵי מִצְרַיִם בִּיהוּדָה
וְאֶת הַמֶּלֶכָה וְאֶת
לִיתְיָהם בִּי הוּא הַנִּכְזָר:
[דבר הימים ב' כא, ג]

וַתִּגֹּד אִמְרָא וַיִּקָּם לָהּ
עַל דְּרָכֶיהָ נָגַהּ אֹרֶחַ:
[איוֹב כב, כח]

(ד) גְּבוּהָהּ בְּעֵינָיו גְּמָאָם
וְאֵת יִרְאִי יִי יִכְבֵּד
גִּשְׁבֵּעַ לְהִרְעוֹת וְלֹא יִמְרָ:
[מחללים טו ב]

(ה) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף
לְמַעַן תַּחֲיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת
הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָּךְ: (דברים מו. ב.)

[א] כע"י ליתא תיבות
 "לעולם לא תיפוך"
 (גליון:) **[ב]** ייש גורסין
 בדמים, עיין ערוך ערך
 דם בן (גליון:) **[ג]** בע"י
 ליתא תיבות "דבי בבית
 (גליון:) בע"י
[ד] בכת"י נוסף **להתם**
[ה] ברפ"ו נוסף **הוא**
 דהוי: **[ו]** נראה להוסיף
אצ"ו (כארות המים):
[ז] ברש"י בשע"י נוסף
 שני.

[illegible]

ילקוט מפרשים החדש על מסכת תענית

[דף ה ע"ב - ד ע"ב]

ה

ו"ל דברי הרמזים ו"ל דבראי אשת ופסגמטות כס"ד ע"ט:

שם א ת"ח הגון הוא בטנו תאכל וגו' ואם לאו אותו תשחית וכתר. וקשה דנמגינה דקן נו ע"ג ממלק פין קטן לגדול ולכן משמע דלפן מילוק. ומה סעד לדעת הרמזים שפסגמטות:

שם ואם לאו אותו תשחית וכתר. ע"י מ"כ וילקוט דמפרש סי' תרכ"ז: [מנפח איתן]

שם שופבקיין בד בכר. כ"ז והוא דלית ליה רבא או מצרים ותלמידים הגונים וכמו יפה דלג'ה מאי אית ליה למעבד. ומינן הסם [אטות פ"ג] מנן שלמי' א' שופבקיין ופוסק במורה שפסק' קוצע לו שער כי אלא הכל לפי מה שהוא אדם ולפי בני אדם המנויים לו. אלא אינם מהוגנים אסור לגמור עמהם גדליהא לקמן ושליל ונמנה דוכמי כרב שפטי הגון ותלמיד שפטי הגון. וזה חתומה לשם: [נבדק]

שם ובתלמידי יוהר כבוד. ע"י ע"ד דף לה ע"ג:

שם מוציין מוקם גבוה "והולך". כ"פ והולכן: [מנפח איתן]

רש"י ד"ה אט תלמיד הגון מצוה לרב יא"ץ אצלו. כ"ז ע"י מדרש קהלת פסוק י' העשק יחולל הסם כי ר"א פן ערך ציקס לילך תלמידיו ואמר לו אשתו ממך העכברים מי דרכו לילך למי ושכח תלמידו ע"ש ועל הרמזים אני ממה מדוע השמיע דין זה נהלכות ח"מ ז"ע:

רש"י ד"ה יפוצו בו סתרי תורה. כ"ל דברי מורה: [מנפח איתן]

רש"י ש"ש משקים זו התורה וכו'. מינה זו המורה כ"ל מהה"ד בלא ממזר וכו' זו המורה וכו': [מנפח איתן]

תוס' ד"ה אט ת"ח דוקא ת"ח אחר. כ"ז ע"י שם בגדול והא שפטי ו"ל ע"ג שאלה הביאו: [קרי ראס]

דף ז ע"ב

גמ' מה ש"ש משקים ה"ל אין נפסאין אלא בהיחא הדעת אף דברי תורה. משום דאיתא חזומו פ"ח שלשה משקין אסורין משום גילוי המים והיין וההכל ועיין מו"ק דף מ"ט ע"ג ועיין צע"ק הגימטרא מה ג' משקין הללו נפסלין בשבטם הדעת וכן נראה עיקר:

שם אמר רבי הווא ב"ר הנינא גדול יום הגשמים וכו'. לקמן ט' ע"ט:

שם גדול יום הגשמים כיום בו. כ"ז אחר שפננו וכן ר' ופננו ירדו בזמנם וכתקסן וכן הפירוט בלא הנמשך אה"י:

שם ר"ב בר יצחק אמר בותר אשנאות. (פסחים דף ק"ג ע"ג):

שם ואין כן אלא עני. ע"י ב"מ (דף נ"ד ע"ג): [מנפח איתן]

רש"י ד"ה הנינא אמר לו רשע בפניו ואין בו משום ב"מ. ל"ע דהקדמה למחזיק לכתא מלקות רק יורד עמו לחיי דאיתא בקדושין כ"ח ובממזר סופג את הארבעים וע' סמ"ע מו"מ כ"ח מ"כ ס"ק כ"ז כחז בשם מהר"ם מריזבורק דקדוק למחזיק רשע לוקא יע"ש ומדברי רש"י כלן נראה כן:

רש"י ב"מ ופנ פנים בו בשין וא"ל. (כ"ה דמיון). כ"ז כ"ל בשמאל. שמעתי:

[מנפח איתן]

שם בא"ד התחילו באמצע היום כ"ג וירדו בו. כ"ל:

[ר"י מדרסא]

דף ו ע"ב

גמ' אב"י קודם וצבר דצפרא יש בהן משום וצבר. ע"י לקמן (ר"ס דף כג): [מנפח איתן]

שם מאימתי מברכין על הגשמים משיצא התן וכו'. ע"י ביאור הלכה סימן רכ"א פסקי 6 ד"ה מברכים עליהם:

שם א"י ימזבנו בו ו"א ימזבנו. כ"ז לכלאורה נראה שהוא מאופך כי רחוי להקדים העבר אל העמיד. ויש לישב דה"פ לא יעשונו כמו שלע עשונו. ור"ל להסמך לשון הנקשה אל השם לכן הקדמו וק"ל:

רש"י ד"ה ד"א ביידי תרביצי שמרביצין בה תורה. כ"ז ע"י (מנחות פ"ב ע"ג) במדבר"א אמרו ועי' רש"י (יומא פ"ב ע"ג) ד"ה ומוספים ששים חס שיעמל דרנן מרביציו ועי' ערוך ערך מרכין פירושים שונים בזה:

[מנפח איתן]

דף ז ע"א

גמ' הלכך נימרינהו א"תרווייהו. כ"ז ע"י מוס' (ר"ס מכות פ"ב ע"ג) ד"ה פסוק דל אמורא היה חופס לשון דבריו מיוחד כמו מהי' ר' יוחנן לייט אצ"י. ועי' מוס' (חולין פ"ה ע"ג) ד"ה ור"ל פליגי רק אחד נקט בשוין ל"א שאלה בשוין והוא וכן חזין דכ"ט של רב פפא כ"מ דאיתא פלוגתא לעשות דבריו שניהם א"ס אפשר כמו עניני דברות אמר מרבינו לתרווייהו כמו כלן ועי' דרכות כ"ז ע"י ס' מגילה כ"א ולענין אסור ג"כ (חולין מ"ו ע"א) א"ר פפא הלכך צעיק כות מתקום מרה וחיובת ועי' (חולין פ"ה ע"א) לענין סימני מוצים דא"ר פפא דצעיק מרווייהו ונע"פ בשבט כ' א':

שם אמר ר' אבהו גדול יום הגשמים. כ"ל ואמר:

שם תתייתא מברכים אצדיקים. כ"ז לעונתם משא"ל להשלים לרעמל דכמינן בוא [לעילוי יב כן ואלה לדלון עולם:

שם אמר ר' יהודה גדול יום הגשמים בו. כ"ז נראה שכוונתו דמ"ת היה מסק' דגטורה כמ"ש ודבר אלהים כי וכו' מפי הגבורה שמענו וכו' ככלל גדולה כמ"ש מימינו א"ס דת לנו והוא כללות מ"ש ואל כמ"ש הוי כל גמא גוי וכמינן הלא כה דברי כאל גוי וכן גשמים בשט' דגטורה כמ"ש ברוח מיתלחן גטורות גשמים וכו' ככלל גדולה כמ"ש הן מתלחן וכן מ"ש ב"מ כמ"ש דגדולה ור"ל דלמחר יומר מים כי מדמורה עיקרה בשט' דגטורה שפיקר מ"ת היה ליתן ל"א לז"ט כדרכו ע"פ מנפחי ואל ע"פ חסד מתנת חסד ככלל גשמים הוא ביהמיוס לפעמים א"ע"פ שאין כדלחן וסבן. וי"ש לקמן כל העשק במורה לשמה כי ואל כלו כי שכללם ע"י ימין ושמאל שער ויטע וכו' ומ"ש למימיוס דה סמא דמי למשמאלים דה כי וסבן:

שם א"ר הווא ב"ר הנינא גדול יום הגשמים וכו'. ע"י שם ד"ה חייב. ע"י שם (דף סג דף פס ע"ג): [מנפח איתן]

שם וכל העובד בתורה ש"א אשמה וכו'. פסחא עיניס קשמי' על מירון הרב מהר"ם פרימו ו"ל דמירי ללכא מצות נהדי מורה מהמהדרט ומר"מ ע"ש. ויש לישב ועיין בסוף קוטורים שומר הפתח שהגות שומר לראש ויוד הארכתי דברי התוספ' והרב מהר"ם אשאלעפלי

[ר"י מדרסא]

רש"י ד"ה כ"ר ו"ר יהודה בין ראשונה לשנייה ימים. וי"ז כ"ל ו"ר בין שניה לשלישית יש נשנה ימים אכל בין ראשונה לשנייה יומר [או י' ימים]. כ"ז בנתיב מ"ה הלהות פתנית הלכה י': [מנפח איתן]

שם בא"ד יש ויתר. כ"ז ס"א אין ויתר:

רש"י ד"ה נראה ד"ה ד"ה בו. ע"י מהר"א יו"ד סי' ר"כ ס"ק כ"ג:

תוס' ד"ה ב"ק ע"ג כ"ג. כ"ז א"ר יע"ב שמי מלקוט גניסן ואל אין פירות באלענת. ורש"י כבר נשמר מזה:

שם בא"ד צ"ע אמאי ד"א אמר ומשנה את הדגנות וכו'. וי"ז לכלאורה הדבר תימה דהרי כבר פירש' דמלקוט א"ל לזרזו לשבר גרנות ולהשכיר פירות שאליהם בלחזו פירק וכו'. ונראה דמזה ר"ה דרש"י שכל פתנית א"ר פירש"י ממש רק מחאה מפרש אחר וכמו שהביא בשם הגדולים משפיה דהגאון רבינו יעב"ז וי"ל וא"כ י"ל דהתוס' לא ר"ל דברי מפרש זה:

[חשק שלמה]

תוס' ד"ה גשמים בו רביעה ראשונה ושנייה. כ"ז וכן גרסי' גזרים דף ס"ג עמוד א':

[ר"י מדרסא]

תלמן בין יסיד לציטר בתשונה לאחר גזר דין של ר"ה ע"ש ופירך עלה משה דמיקול לקרא [במפרש פ' עקב וסמס ספרי רש"י ויחזק'ל' סס פ"א ה"ד גרסי' להדיא רש"י דה ע"ש] דמדיד עיני ה' מראשית גוי ועד אחרית גוי כשהיו נשעים ברי"ה וי"ל דנפיק' מראשית דמדיד חסר וכדריש לה ר"י סס י"ז לכל שיה שרשה במחלתה כו' וי"ל דהיינו שרשים בתשונים ברי"ה וע"ש גרסי' א"ל צמ"א ויגור להם רק גשמים מועטים ברי"ה ולסוף עשו בתשונה דקאלמר דלוסוף עליהם אי אפשר אלא שהקב"ה מורידן בזמן כו' ולא מיקרע לגו"ד לגמרי ומסיק דשאי' גשמים דאפשר נהדי ע"ש ובהי א"ש הכל דכל הפרשה הוואת בלא ללמוד דלרשים מועלת התשונה אף לאחר ר"ה ולאחר גו"ד ומשא"כ ליתיד והיינו דכמינן תמיד עיני ה' גוי מרשית גוי [כלומר אף שהיו רשים בראשית ההנה וכו'...] והיה א"ש תשמעו גוי [ופירש"י על דמסוק על האומר למעלה ע"ש] כלומר אף בראשית השנה [וע"ש בנשי"ט ע"כ] ותמיד מער וגוי ענינו יורה גוי [כלומר שהגשמים המועטים שגורו עליהם בראש השנה יהיו לזכרה א"כ לפי שרדו בעתם ובמקומם כו'] והא דלא מיקרעו גו"ד לגמרי נצטרך משום דנבשמים אפשר נהדי כמ"ש אכל כ"ז לרשים ומשא"כ ליתיד אף שאלאחר השנה בזמן האסופים מור או בתשונה מ"מ אחר שצרי' היה לו צדור אין עשה לזוט ש"מ שוב אין מועיל לו התשונה אחר"כ והוא לוספת דגין שאלאכחו נשעים ע"י ענינו ומ"מ קרי ליה דגין לפי שעתה האסוף כבר הוא עושה לזוט של מוקס. ועכ"פ א"ש דהוא אמתה לזוט לרעה שוב לא מהני התשונה אחר ר"ה גם לרשים וליף שהוא לזכרה באלה לרשים מועיל התשונה לעולם וא"ש וכמנ"ש צע"ה [א"ה כל הניל התמקמי מהקדמתו לפרש' ראשית בגזרים. כי התוספת פתנית שלו א"ס שם היה הבאות הרעה כמובס כמ"י נאדה וסכל על דלדנין כו']:

[מנפח איתן]

שם בא"ד ואם לאו ונתתי. עיין בתנן' דברס פ' כ"ז מברכין דף לה ע"ג כאל בשוין לזוט כי דמקוט ה"ל קרא ואלאכחו בלחן עינין לזוט ומקסו שם במוס' א"ס והיה א"ס ששעת כמינן ולפי מה שפירש רש"י הכא י' לישב:

[מנפח איתן]

רש"י ד"ה כ"ר ו"ר יהודה בין ראשונה לשנייה ימים. וי"ז כ"ל ו"ר בין שניה לשלישית יש נשנה ימים אכל בין ראשונה לשנייה יומר [או י' ימים]. כ"ז בנתיב מ"ה הלהות פתנית הלכה י': [מנפח איתן]

שם בא"ד יש ויתר. כ"ז ס"א אין ויתר:

רש"י ד"ה נראה ד"ה ד"ה בו. ע"י מהר"א יו"ד סי' ר"כ ס"ק כ"ג:

תוס' ד"ה ב"ק ע"ג כ"ג. כ"ז א"ר יע"ב שמי מלקוט גניסן ואל אין פירות באלענת. ורש"י כבר נשמר מזה:

שם בא"ד צ"ע אמאי ד"א אמר ומשנה את הדגנות וכו'. וי"ז לכלאורה הדבר תימה דהרי כבר פירש' דמלקוט א"ל לזרזו לשבר גרנות ולהשכיר פירות שאליהם בלחזו פירק וכו'. ונראה דמזה ר"ה דרש"י שכל פתנית א"ר פירש"י ממש רק מחאה מפרש אחר וכמו שהביא בשם הגדולים משפיה דהגאון רבינו יעב"ז וי"ל וא"כ י"ל דהתוס' לא ר"ל דברי מפרש זה:

[חשק שלמה]

תוס' ד"ה גשמים בו רביעה ראשונה ושנייה. כ"ז וכן גרסי' גזרים דף ס"ג עמוד א':

[ר"י מדרסא]

ולכן נזכר בתשונה ור"י האורה בתשונה. וכן מנ"ש ר"י ל"י ליתא מר מיתלח נראה כן. ור"י מנ"ש א"ל חזוים בשם ר"י כ"ז ע"ג הלוכה רבות מר"י ומכרס:

תוס' ד"ה יעקב דכתיב ויגוע. כ"ז ע"י ע"ג ט"ז ע"ג:

תוס' ד"ה בידועה שבא ע"ה. כ"ז כענין וא"ש לא ידעה [בתשונה כד טו]: [יב"ד]

דף ו ע"א

גמ' ת"ר יורה שמונה וכו' ומורה כו' עד סוף הסוגיא. וכו' דילקוט פ' עקב ועי' בספרי ג"כ ואין מ"ל להפריך באלה ברי"ה הסוגיא הוואת התמוה מאל' לפי גירסתיו בזה דמיקרע משמע דנמלקוט הוה פשיטא ליה יומר שהוא לזכרה ואח"כ בלא ללמוד צפיק מלקוט מורה בזה ואח"כ הוצרך ללמוד באלה ברי"ה מוקס מלקא דיואל ה"ל דכמינן גטורה המורה לנדרס [ופירש"י סס דלמלא דהיורה לטובה ע"ש] וי"ל דירה המורה דלא הוה א"כ מעיקר הו"ל למילף בורה שהוא לזכרה מהך קרא דיואל ה"ל [ועי' מש"כ מהרש"א ו"ל שם צמ"א] ואלה לעני' פסוק ד"ס כאל ט"ס בזה וכו' א"ל אלא שפסל כי מ"ל מורה ומלקוט מה מורה לזכרה כו' ואח"כ י"ל ומונה גופה מנלן דכמינן א"ס המורה לנדרס כו' כ"ל ומ"ש מ"ל מורה ומלקוט הוה ג"כ מלקא דיואל ה"ל דכמינן ביה גשם מורה ומלקוט כו' מעיקר הו"ל לית' אלא לזכרה רק מהיקושא דמלקוט ומלקוט לא ידעינן שהוא לזכרה רק מהיקושא דמורה וכמנ"ש. וילקוט וי"ל כי הגירסא המוקשה גופה מנלן לזכרה אלא יורה גופה ברי"ה הוה וכו' ע"ש וא"כ כ"ז בזה רק דלפי גי' הש"ס שלנו י"ל להגיה כמנ"ש צע"ה:

שם ת"ר יורה מה יורה ד"ה ב"ר פאקדוש דברכה. וי"ז אולי י"ל מ"ל מורה ומלקוט [והיינו קרא דיואל דמינין כמקור ויורד לכס גשם מורה ומלקוט דלרש"י מה מורה לזכרה וכו' ומורה גופה מנלן וכו' א"ס המורה לנדרס. [א"ה עי' בהגותיו למ' פתנית הדינפס מכבר כמקור הממסמט ששם מואר הגי' א"ס במוס' צמ"א]: [מנפח איתן]

שם ושניה וישאיש כמאן כו' יוסי. כ"ז נגדריס ש"ל ליתא מינה ושלשית וכו' גי' המוס' כאל ובתוספתא איתא י' בזה כדי רביעה שניה וא"כ טפי ועי' בתו': [מנפח איתן]

רש"י ד"ה ה"ג בו והבי משמע וגו' ונתתי א"ס שמוע תשמעו וגו' ואם לאו ונתתי מטר אצביכם יורה ד"ה. וזה דמק כמ"ש מהר"א אכל גם פירשו דמק לומר דלפי וכן אורה דעלמא ואל אורה דכאל. אף י"ל ע"פ מאי דלי' ברי"ה דברסות (דף לה ע"ג) אלקא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

שם בא"ד והבי משמע וגו' וכו'. כ"ז אין הדבר מוקד וי"ל דנברכות א"ל מוק' לקרא דחוספתא דגני בעשה לזוט של מוקס דקרי ליה דגני ומו מוק' רש"י שם לקרא דחוספתא דגני דמפרש ליה ר"ש לקלל ונאין עושין לזוט של מוקס ופי' המוס' דלחרי ודלי' שפוקר לזוט אכל אין עושין לזוט כל כך דליין דקידוס ומורה ע"כ. וא"כ א"ס נמי כאל דר"ל יורה לקלל:

הגהות וחרושי הרש"ש

מימא ליה לפרש' ביה דברי ר"י ונכון צע"ה: רש"י ד"ה אין היחידים. והוא"ב ב"ר ה"ה הוא אין היחידים א"התענות. כ"ל דחסר דבריו מלת וכו' ועי' הגהה הב"ח. וענינו' לקמן (יו"ד) בסד"ה הגיע ר"ה פי' כוונתו דר"ל דלן להס להתענות זו ביום הואיל דר"ה הוא ומן אין גזירין פתנית ע"כ ב"ח. והוא רחוק:

דף ו ע"ב גמרא דא"ר ברי"ה עניי דצפרא בו. נכנסות הגי' רב שמואל ברי"ה וכו'ה גי' המוס' כלן: רש"י ד"ה פרוט. א"ס תפאר בו. כ"ז ע"פ דמלך כחז הדך הוא ופרט כרמך לא תלקט (ויקרא יט). ואולי דמפרש ביהמיוס דקמינן קאי אלדלעי ור"ל פפרט ועוללות דחיים ולכן הביא קרא דלא תפאר הכמוס ביהמיוס. אכל י"ל דפרט ועוללות אינן טהרות בשאר אילנות וזלת בדרס דממוכס בחולין (קל) וכמנ"ש בס"ד פ"א דפסלה (מ"ב). וסס בחולין דרשין האי לא תפאר לענין פסלה. ועי' ב"ק (נ"ד) בפסד"י כ"ה חייב צפרט ובמנ"ש כ"ס רש"י ד"ה ל"גוף. עד שפנשה דפוחה. כ"ל ב"ח דמחין:

דף ז ע"א תר"ה א"ס. והא דאמר' בו היינו דוקא ת"ח בו. הגט"א הקשה דהא משני שם הס"ס הא בגדול והא בקטן. מדברי הס"ק ביי"ש סי' רמ"ו ס"ק ח' משמע דמפרש גדול וקטן היינו בזהמה לא בשנים וא"כ זהו מירון המוס':

דף ז ע"ב גמרא א"ר"ה ב"ח גדול יום הגשמים כיום שנבראו שריא בו. לקמן (ט כ)

שכל הארצות עסה לארץ ישראל להרכצת תורה אמיתית, הלא טוב לנו להתהלך לפני ה' בארצות החיים תמן זולא תמן שובעה, תמן רננה דאורייתא חכמה ודעה, וכבר זכרתי למעלה והוכחתי בבירור שאפילו מכבל בימי חכמי התלמוד היו עולין לארץ ישראל תלמידי חכמים לרוב ובוה נ"ל לפרש מ"ש רז"ל פ' חבית מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין לפי שאינן בני מקומן, היינו כשעולין לארץ ישראל (ופירש"י דחוק) ואע"פ שסתם אמרו ת"ח שבבבל, אין הכוונה כי אם על כל העולין משם לא"י שהיו בני א"י תמהים עליהם שלבושיהם נאים יותר מהם, ורב אסי [שבת קמה] שרצה לומר מפני שאינן בני תורה, היינו לגבי בני א"י דעדיפי כתרי מינן כלא חשיבי, אבל ר"י השיבו לפי האמת משום דכי סלקי להתם עדיפי כתרי מנייהו:

ולכבוד אכסניא של תורה אפתח ואדרוש תו כהך מילתא בחדא מחיתא אותה שאמרו בפ' י"א דנדרים שלחו מתם הזהרו בערבוביתא הזהרו בחכמה הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה, די"ל מאי שנא הני תלת דשלחו בני ארץ ישראל והזהירו לבני בבל, ויובן עפ"מ ש"ש פ"ג ע"ה פ' ונתן לך ה' שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש שלא נאמרו אותן קללות אלא בח"ל לא בארץ ישראל, לכן הזהירו בני א"י מאחר שאינם עולה לכאן, על כן הזהרו בערבוביתא דמתיא לידי שעמימותא, דלא נאמר אלא בגולה, משא"כ בארץ ישראל אינן צריכין לזהר כל כך כדאמר אכתי לא עבר לך ירדנא, גם ידוע מה שדרשו [ברכות סג] חרב אל הבדים שעוסקין בתורה בד בבד ולא עוד אלא שמטפשינן, משא"כ בא"י אין לחוש, משום דאזירא דארץ ישראל מחכים, והזהירום עוד על בני עניים שיעלו משם לא"י שיעזרום במלבושים נאים, מאחר שילכו חוץ למקומם, ואמרי אינשי [שבת קמה] בלא מתא תותבאי, ויצטרכו לבגדים, ואם לא מצאה ידם מחמת עניותם ימנעו מלעלות, לכן ביותר הוצרכו לזרז עליהם במקום שיש חסרון כיס שמסתמא לא יחושו להם, וישארו בבבל, לפיכך הזכירו [ב"ר פט"ז] שיזהרו בהם ויסייעום כי מהם תצא תורה וזה כפתור ופרח (וכענין הזה י"ל בג' דברים ששלחו לרבה [כתובות קיא] אך כסבורני שקראתיו באיזה

ספר

על פי הדברים האלה נתגלה לי פירוש האגדה החמורה שבצדה אשר נתקשו בה כל גדולי עולם לא יכלו לה להלמה להלבישה צורה הדורה וזה תוארה, אר"י אמר רב [נדרים פא] מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת כו' דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו כו' היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה אר"י שלא ברכו בתורה תחלה ע"כ, והנה המאמר צווח דרשוני לא לבד מחמת הסיום מנ"ל שלא ברכו ומה טעם יש בו, גם ההתחלה קשת הביאור מה זה שלא מצאו כל אנשי חיל ידיהם להשיב, וכי נעלם מנביאים וחכמים חטאי ישראל בעזיבת התורה, הלא הם הוכיחום תמיד על זאת והתרו בהם גלות הארץ, ואמנם מדרש הלז ודאי יש לו סמך מבואר בכתוב מי האיש החכם ויבן וגו', כפל הלשון מורה באצבע שהוא דבר נעלם משני אלה הכתות, אבל באמת פשטו של מקרא קשה יותר מן המדרש, כי מלבד זה בהכרח צריך לדקדק עוד אריכות לשון תורתא אשר נתתי לפניהם, מי סני למימר תורתא גרידא, ועוד כפול ומכופל הענין במלות שונות ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה, כל האי

משלי כה

**בְּיוֹם צָרָה: כִּמְעָה־בָּגֶד יָבִיֹם קָרָה חֶמֶץ עַל־נֶפֶת וְאִשׁ בְּיָשָׁרִים
עַל לְבָדָּרַע: כֹּאֵם רָעֵב שֹׁנְאָה הָאֹכִילָהּ וְלָחֶם וְאִם־צָמָא הַשְׂקִיָּהּ**

אוצר החכמה

מים

פי' מהגאון רבינו אליהו ז"ל

בוגד ביום צרה. בוגד נקרא מי שבוגד בחבירו ואינו עושה כראוי ולכן המדבר ואינו מקיים נקרא ג"כ בוגד ולכן הצוטח על בוגד יבא ליום צרה ע"י שבוגד זו. והענין שהיצר הרע הוא מבטיח לאדם ומי שבועש בו כמו שן רועה ורגל מעדת שהולך ע"י להלכות תאוותיו ועי"ז ישבר רגליו ושניו והיינו שבאדם הוא תורה ומצוות שן רועה הוא עוד תורה שהוא צפה והיא שן רועה שנקרא לחם והיצר הרע שובר את שניו עד שאינו לומד כלל וכן רגל צמטה עד שאינו עושה כלל ואח"כ בוגד בו ביום צרה שמחזיר לו עורף: (ב) מערה בגד ביום קרה שמכיר בגדיו ביום הקור צמח שהוא צריך להם מאוד. חומץ על גתר כלומר שמכבס בנחר ואח"כ נוהן חומץ על הנחר שמגרע את הנחר שע"י החומץ נחרך הנחר. וישר בשירים על לב רע כלומר מי שלבו רע ומשוררים לו בשירים בעושים לו כזה כחב יוחר והיינו שאלו בג' שוין הן. והענין שהן תורה ומצוות ומדות. וכבר כתבתי למעלה שהמדות נקראין בגדים והיינו שיש לו מדות טובות אך כחשך בא ההלכה או חיזה מדה מגונה לידו אינו שובר את היצר הרע שלו וזהו מעדה שמסיר בגדיו שהן מדותיו בעת הצורך להן והן בעת שבה לידו אותה המדה וזהו ביום קרה. או חומץ על נחר הוא עוד עבירות כלומר שמכבס א"ע בנחר והיינו שעושה חשוכה כמ"ס כי חם חכבכי בנחר ואח"כ נוהן חומץ על הנחר והיינו שחוזר ועובר הרי הוא מגרע את הנחר כי עי"ז אין מספיקין צידו לעשות השובה ומגרע את החשוכה. ויש בשירים על לב רע שהוא לומד על לב רע כלומר להלמיד שלבו רע ועל ידי זה עושה יותר רע כמ"ס ופזששים יבשלו בם והיינו שקאי חלמעה שאין לצפות בהיצר הרע אע"פ שהוא כבוס החת ידך הוא בוגד ביום צרה ומעדה הבגד ביום קרה כנ"ל וכן צמטה וכן בתורה כנ"ל: (כא) אם רעב שונאך נו' ואל האמר הלא הוא שונאי ואיך אחכילהו והוא עשה לי רעה. כי גחלים אלה תוסה על ראשו שכוה ראשו ולא יכול להקים ראשו עדך מחמת זה. והענין שקאי על היצר הרע שנקרא שונא כמ"ס בגמרא ואמרו חס פגע כך מטול זה משכיהו לבהמ"ד חס אבן הוא נימוח ואם צרזל הוא מהפונץ והיינו חס יפגע כך מטול שהוא היצה"ר ורועה להפנות אותך מן התורה שלא תלמוד כלל משכיהו לבהמ"ד כי חס האדם יחחיל ללמוד תיכף לשמה לא יניח לו אך יחחיל שלא לשמה ופתוך שלא לשמה בא לשמה וזהו משכיהו ג"כ לבהמ"ד שיהי' עמך והיינו שחלמוד שלא לשמה ומחיל יחבטל כי מתוך וכו' ומכ"ס שכוונתך לש"ס וגם הוא אינו רוצה באמת אפילו בהשלא לשמה ואמרו שם חס אבן הוא נימוח ואם צרזל הוא מהפונץ חס אבן הוא נימוח שנאמר חכמים שחקו מים ואם צרזל הוא מהפונץ שנאמר הלא כה דברי כאש נו' והיינו ששני מיני יצה"ר הן כמ"ס למעלה חלוני וכעבני והן ימין ושמאל מים ואש וכענין נקרא החורה ג"כ חס ומים כמ"ס הלא דברי כאש נו' הוי כל צמח לבו למים והיינו שבחורה הן צ' דברים הלכות ואגדות ואגדות נקרא מים שמוסף לבו של אדם כמים ושם כל עניניהם על מוסר שמזה ישבר יצה"ר של החלכות ע"י מוסר וההלכות הן הדינין שהן האש וכמ"ס אורייחא דקא מרתחא ליה והחלוקה שבין מהפונץ לנימוח מהפונץ הוא ע"י חס מהפונץ תיכף מכל וכל אכל נימוח הוא ע"י מים ובהמשך הזמן וזהו חס אבן הוא נימוח בהמשך הזמן כי קשה מאוד לשברו ונקרא החלוני אבן שהוא מקמטם לבו של אדם ואם צרזל הוא מהפונץ מאש הוא הבטאני (וז"ס)

משלי כה

עו

מִים: בַּכִּי גַחְלִים אֶתָּה חֲתָה עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּי יִשְׁלֹם־לָךְ: בַּרוּחַ
צָפוֹן תִּחְוֶלֶל גָּשָׁם וּפָנִים זֹעֲמִים לְשׁוֹן סִתָּר: כִּי טוֹב שָׁבַת עַל־
פֶּתַח־גַּג מֵאֵשֶׁת מְדִינִים וּבֵית חֶבֶר: כִּי מִים קָרִים עַל־נֶפֶשׁ עֵיפָה
וּשְׂמוּעָה

פי' מהגאון רבינו אליהו ז"ל

שהדינין איין מהמחקין אלא בשארן דהיינו בשארש הדבר שנבראו בשביל הדבר הזה ולכן
כעסני נמחק מן האש של חורה שהוא נכרך לזה ואכן ע"י מים שהן החיות האצות
להתורה ובאגדות אדם מחלואה להן שהן סוד המים כי הכעסני טע לשברו יותר מן
החלואי מפני שאינו נכרך כ"כ ולכן מהפוזן תיכף וזהו אם רעב שונאך שהוא היצר הרע
אם הוא רעב שהוא הכעסני האכילהו לחם שהוא הלכות שהוא נכרך להלכות כמ"ס ורצ
חבולות זכח שור ואם נמא שהוא החלואי השקיהו מים שהוא אגדות ואמר האכילהו
כלומר שחלמוד הכל אף שלא לשמה כנ"ל: (בב) כי גחלים אתה חותה גו' כלומר וזוה
שמה לומר שלא לשמה הוא גחלים על ראשו שאין רצונו שחלמוד שלא לשמה רק לפי שעה
שסובר שזוה יפחה אותך שלא הלמוד כלל אבל באמת אין רצונו גם בזה שגם זה גחלים
על ראשו. וה' ישלם לך ולסוף גם מה שאתה לומר שלא לשמה לא תהיה ולא תקום
אלא לסוף שחלמוד לשמה כי גם הוא יעלים עמך בראותו שלא נחקיים ענאו כי מחוך
שלא לשמה כו' מאחר שכוונתך לשם שמים וברצות ה' דרכי איש גם אויביו יעלים אמו:
(בג) רוח צפון תחולל גשם כלומר כאשר הגשם בא ואין רוח בעולם כיכר וזה ידוע
שא"א לגשם לבא בלי רוח תחילה המציאו אלא ע"כ הרוח נפון וסמון אינו בגלוי כן האנים
נזעמים שימראה בלדס על חבירו האוהבו ואינו ידוע מפני מה ע"כ מחמת לשון סחר
שדברו עליו רכילות ובגמרא אמרו בשביל לשון סחר הגשמים נעצין (והיינו ה"פ רוח
נפון מי סמון רוחו ואינו מגלה חפילו מה ששמע באמת מחמתם תחולל גשם הגשמים
ואין אבל פנים נזעמים כלומר כשרואין שהפנים של הקב"ה נזעמים והיינו שאינו מוריד
ושמים הוא מחמת לשון סחר: (בד) טוב שבת על פנת גג היינו שקאי אלמעלה
שאמר שלשון סחר מציא פנים נזעמים חפילו מאוהב ולכן טוב לשבת על פנת גג מלהיות
אחם ודמה אותה לגג כמו בגג הוא מחיירא בכל עת ובכל רגע שמה יפול ונריך להשמר
א"ע כמו כן מהלשון סחר נריך להשמר בכל עת ובכל רגע ומפני שהוא עושה עמנו לאוהב
לפניו ומחמת זה א"א להזכר ולכן על פנת גג יותר טוב לשבת כי שם אפשר להזכר א"ע
ומהם א"א אשת מדינים ובית דבר כלומר חשה רעה שהיא יודעת סחביו וכשהיא
מדיבה עמו היא תגלה זאת וא"א להזכר ממנה שהיא חשחו וכן בית חבר כלומר העושה
עמנו לחבר טוב ומרמה אותו וא"א גם כן להזכר ממנו ולכן טוב לשבת על פנת גג מלשבת
עמם שמהם הלשון סחר יתגלה ואמר אשת מדינים ובית חבר שהן רע ומרמה:
(בה) מים קרים על נפש עיפה כאשר המים קרים הם על נפש אשר הוא עיף ואמא
הוא מהגה מהם מאוד כמו שבה שמועה עוזה לאדם והוא מארץ מרחק שהוא נהגה מאוד
כן ממש נהגה כשהוא עיף וזה לו מים קרים. והענין שבתורה הוא פרד"ס וכן נחלקין
לב' חכמה ותורה שהוא פשט ודרוש והחכמה הוא רמז וסוד והיא נקראת מים וכמו שמועה
עוזה כלומר הלכה שהיא שמעמחא עוזה והוא מארץ מרחק שהיא רחוק ממנו לידע אותה
הלכה ושומע אותה הוא נהגה מזה מאוד וזה ידוע לכל כן כאשר הנפש עיפה לידע סוד
וחכמה והשיג אותה הוא נהגה מאוד. ועוד מים קרים גו' ושמועה עוזה גו' הוא חז"ל כי

נשברה רגל פרתו כלי שחמא משכורו שלמה, ועיין עוד צמח דבי אליהו
 זוטא פ"ד, והיתה שומה צפיהם כשנא לידם מקרה מה וכיו"צ
 להטיבו לטב, וכענין הא דאמר ר"ע שלהי ברכות [ס' ע"ב] לעולם יהא
 אדם רגיל לומר כל דעבד רחמנא לטב עבד וב, והיו משכילים על
 הדבר למאזל בו הטוב אשר יטב ה'
 בו, וכן ר"א כשאמר כן המצונן
 באומה שעה ומלא טוב זו מורה וצרח
 לו אלל דבי יוחנן בן זכאי ללמוד
 מורה, וכל זה לפ"ד הצ"ח שמסופר
 בו שמענין נפילת הפרה הוא
 שנחשורר ר"א, וכאן שלא נחפרש זה,
 מקום לומר שמה שהאריכו לספר
 ענין המרישה, נכתובנו לרמז שמענין
 המרישה שלו בטרשין האיר בלצנו
 ניצח מצעיר אהבת המורה, והוא

פרק ראשון

(א) **מעשה ברבי אליעזר בן הורקנוס, שהיו**
לאביו חורשים, (ב) והיו חורשין על
גבי המענה, והוא היה חורש בטרשין, (ג) ישב לו

כענין מ"ש באבות דר' נתן פ"ו דר"ע שנחשורר ללמוד מורה ממה
 שראה צאח שמקקוהו מים באבן ע"י נפילתם עליו חזיר ודן ק"ו
 בעצמו מה רך פסל את הקשה דברי מורה שקשין כצדל על אחת
 כמה וכמה שיחקקו לב צהר ודס. והענין נראה, שר"ע דהוי גניע
 ומעלי אף בעודו עם הארץ כליתא כחצות [ס"ב ע"ב], היה עזר בלצנו
 משוקם לימוד המורה וג, אלא שהיה מתפרה במלאכתו מה, שהיה
 ספק בלצנו אם ילח עוד חפץ ה' צידו אחרי שכבר היה בן מ' שנה
 ולא למד כלום, כמ"ש באבות דר' נתן שם ובספרי ס"פ הצרכה וצ"ר
 ס"פ וחי, ומשצ בעצמו שכבר הוקשה לבו כלצ האבן מללמוד מורה,
 וממראה הצאח שמקקוהו מים באבן, דן ק"ו שיש כח בדברי מורה
 לחקוק הלל להבין בדברי מורה, ואף אנו נאמר כן צ"ח רבו, שצודאי
 לפי ערך גדולתו אח"כ (וערך יקר נשמחו כי רבה היא כמס"ל בשם האחד
 אליעזר), אין ספק שהיתה גם מקודם מחשבתו הטובה טמונה בלצנו
 (וכל שכן לפ"ד החוס' בשבת שאבא להלן באות ט"ו שר"א למד מורה
 בקטנותו כצ), אלא שלא היה סיפוק צידו להוציא לאור רצונו הטוב (עיין
 מש"ל אות ו' הטעם) עד שהיה בן כ"ח שנה כדלקמן, ולכן חשש ג"כ
 פן לא תלח עוד צידו ללמוד (וכמו שאל אביו להלן והלא בן כ"ח שנים
 אחה ואמה מנקה ללמוד מורה), אך ממלאכתו הלכו שהיה חורש והזמין
 לו ה' לחרוש בטרשין במקום אצנים קשים, שכל היום יחרוש המורש
 ברוב עמל לפתח ולשדד אדמתו בהן לתם מקום לזרע ולרע והולידה

פרק א (א) **מעשה בר"א בן הורקנוס. אבות דר' נתן פ"ו צ"ר**
 פמ"צ ע"ש: (ב) והיו חורשין ע"ג המענה כו'
 בטרשין. צ"ר שם הלשון שאמרו היו חורשין צמישור והוא היה מורש
 צהר, וקרוצים דצריהם להיות שוין, רק בלשונות מתחלפים, שהמענה
 דכאן הוא המישור דצ"ר, כי צמישור
 דרך לעשות מענות ולא צהר שאין
 הצקר יכול לעבור בכליו שם כראוי,
 וכדמנן צפ"צ דפאה וכל ההרים כו'
 אעפ"י שאין הצקר יכול לעבור
 בכליו. (מיהו צאהלות ר"פ י"ז מלא
 מענה כו' צמוד וצמענה כו' ע"ש צר'
 עובדיה בטרטורא, משמע קצת שגם
 צמענה ההר שייך מענות), וטרשין
 דכאן שפירשו מקום קשה של
 אצנים ופלעים הוא הר דצ"ר,

שצהרים ממים טרשין, וכמ"ש צ"ר פכ"ג ההרים נעשו טרשים ע"ש
 צמתנות כהונה, וע"ל ס"פ י"ד, וכמ"ש רש"י שלהי סוטה [מ"ו ע"ב]
 וצ"מ [פ' ע"א] שההרים של אצנים ופלעים [וכמ"ש] [מלכים א ח] חוצב
 צהר] ואו, ולשון על גבי דנקט צמענה (אף דיותר היה מכיון לשנותו
 צטרשין שהן צהר וצגונה), נראה דחפס כלישנא דקרא [נחלים קכ"ט] על
 גבי חרשו חורשים האריכו למעניתם, וללמדנו לפי דרכו בלשוננו, שפי'
 למעניתם הוא לשון מענה כדכא, וכן פירש"י וראצ"ע שם, (ושלא
 כדברי המרגום שחרגמו למורייתיהו, אשר לפ"ד מוסף ערוך ע' מרן השלישי
 שהוא שצט בלשון יוני, משמע דכוונת המרגום לפרש למעניתם, לשון עינו צצט
 עצמות): (ג) ישב לו והיה בוכה. צ"ר שם איתא שנפלה פרתו
 צהר ואמר לטובתי נשברה רגל פרתי וצרח והלך לו אלל רבי יוחנן בן
 זכאי כו', והוא משל מרגל צפומייהו דרז"ל (שעיקרו היה נראה שיהא
 מעובדא דאבא יודן מרושלמי דהוריות פ"ג ריש ה"ד וצוקרא רבה פ"ה
 שנפלה פרתו ונשברה חירד להעלותה ומלא סימא (פי' חוצר) ואמר לטובתי
 נשברה רגל פרתי, אלא שנאמת, הואיל וצמענה ההיא דאבא יודן איתא שהלכו
 אללו רצומיני ר"א ור"י ור"ע למגצת דקדק, א"כ היה כבר ר"א אז גדול
 צמורה עד שגם ר"ע תלמידו נחגדל אז צחכמה להיות מצטרף עם רצומי
 ר"א ור"י לעסוק עמהם יחד צמגצת דקדק, וצ"כ הא דר"א דהכא (שהחזיר
 בו צ"ר משל זה) היה זמן רב קודם, וע"כ י"ל שמשל קדמוני היה מכבר.
 וצמחא דבי אליהו רבה פכ"א נזכר משל הזה בלשון אמרו חכמים לטובתו

www.dorot.org.il

הוספות הדר"ל [א] ח"ש בסוטה [ל"ו ע"ב] דחברון טרשים, שחברון היא בהר, וז"ש בכתובות [ס"ה ע"ב] שבמקום הרים צריך מנעלים חדשים
 כל מועד, שמפני קושי האבנים שבהרים הם נקרעים מהרה וכמ"ש בשיטה מקובצת שם בשם רש"י במוק:
 [ב] ולפ"ד הב"ר דר"א אמרה כשנשברה רגל פרתו, י"ל דר"ע מר"א רבו הוא דגמיר לה. אבל יותר נכון לומר דר"ע מנחום איש גם זו רביה הוא
 דגמיר לה שהיה אומר גם זו לטובה, וכן מצאתי אח"כ בריש ספר שערי אורה לד"י גיקיטליא:
 [ג] והא דפסחים [נט ע"ב] כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור, כבר יישובו החוס' בכתובות שם, והדבר בשרשו
 מבואר בכתבי האריז"ל:

פירוש מהרז"ו

כוחו וגבורתו שהיה יכול להיות שתי שבועות בלא מאכל:
 ופירוש מענה, היא שדה טובה נוחה לחרישה. ונקראת מענה על
 שם שהיא שומעת ועונה לעוסקים בה, וכמו שנאמר בהושע ו,.
 כדן והארץ תענה את הדגן ואת התיירוש. ולהיפך נקרא קרקע
 רעה, טרשיה, שהיא חרשת ואינה שומעת ואינה עונה לעוסקים בה,
 וכדאיתא במדרש תנחומא פרשת וישלח [נה] מהולתך טרשא אקיש

בית הגדול - ביאור מספיק

פ"א שהיו לאביו חורשים. פי' שהיו לו עבדים ופועלים שהיו חורשים בקרקעות שלו. המענה. הוא הקו אשר מקוה אותו המחרשה על אורך
 השדה וחרוץ אהלות פ"ז מ"א ד"ה מענה. מרשין. סלעים שאין עושין פירות ורש"י סוטה לד:.

והנמיתה לחם לאוכל, והנה שרשי הנמיתים צוקעים מעומק בקושי
ההרים ואנשים וכמ"ש בירושלמי פ' הרוואה ופ"ק דמעניי שרשי חטה
צוקעים בארץ ג' אמה שרשי תאנה צוקעים בצור, ומזה נחשור ג"כ
ר"א לדון שדברי חזרה הקשים כצורל יצקו סגור לצ האבן בקרבו

לזרוע ולהנמית בו נחם לדיק, כי
טוב לחזרה ולמעודה והסכים ללמוד
חזרה ור, ולכן האריכו בסיפור
התרישה וכל הענין למען ממנו יראו
ויקחו מוסר (וע"ל אות י"ג מ"ט
בס"ד סמך לזה מקרא), וכדמניא
באבות דר' נתן שם הוי מתאבן
בעפר רגליהם זה ר"א ושומה בנמא
אם דבריהם זה ר"ע, והביאו ע"ו
שם אח"כ הני עובדי דר"ע ודר"א

דהכא, להיוחס לדוגמא לכל איש במלכתו אשר הוא עושה שיבואו
ויעשו במחכותם כמוהם להחזיק ליקח לצ מענין עסק מלכתם בעצמה
לאהבת תורה ויראת שמים ור. וכן מנאמי בנחמ דבי אליהו זוטא פי"ד
ובנחומא פ' וילך, שאליהו ז"ל שאל לצייד מה אהה משיב לאבך
שצמחים ליום הדין, והשיב שלא נחמו לו צינה ודעת מהשמים לקרות
ולשנות, וא"ל אליהו ז"ל, ומה להביא פשטן לארז מנדודת ולהשליך לים
להעלות דגים נחמו לך צינה ודעת מהשמים ולדברי חזרה שכתוב זה כי
קרוב אליך הדבר וגו' לא נחמו לך צינה, ומיד נחשור הצייד והרים
קולו וצבה והתאנף, ומסיים, שא"ל אליהו כל שאר בני אדם משיבים
תשובה זו על אותו ענין שהם עסוקים בו אבל מעשיהם מוכיחים
עליהם, ועליהם הכתוב אומר וטשו עובדי פשעים וגו', והרי זה מכון
כמ"ס, שראו חז"ל לעורר לצ נכון שיקנה תחולות בכל ענין שאדם
עסוק בו, להביא ממנו ראיה לחובת עבודת האדם ליוצרו (ועיין מש"ל
פמ"ד סה): (ד) שמא מצטער אתה שאתה חורש בטרשיין.
שהתרישה שם בטורח יותר מנצקעה ובמישור, וכדמנן בנ"מ [פ' ע"א]
בצקעה וחורש צהר אם נשבר הקנקן חייב ע"ש בפרש"י, וצוה על
שלמתי נחמו לחורש במענה ובמישור שהוא קל ולו נחמו עבודה קשה,
(וע"ל ס"פ אות ל"ב מ"ט סה): (ה) שמא מצטער בו' ע"ג המענה.
כלומר שמה התרישה קשה עליך עתה לגמרי אף ע"ג המענה הקלה.
ואולי יש לפרש שר"ל שעכשיו שנסים לחורש במענה הרגשת שאדרבא
התרישה במענה קשה לך יותר, והוא כמ"ס בנ"מ [ע"ח ע"א] דאירא
בצקעה קשה טפי משל הר (למרישה) מפני החום, ולכן ר"א שתחלה
מטורח התרישה צהר הקשה נתחמם כבר, חשב אביו שעשה כשחשב

<https://www.ortzar.org>

בצקעה הוקשה לו ביותר בחוספת חום הצקעה, וטוב לו יותר לשב
לחורש צהר דכסים אירא דמדליא כמ"ס בנחומא וקד, ולכן שאלו
שמה מזה הוא מצטער שחורש במענה, ור"ל שישוב לחורש צהר:
(ו) ודל"א בן כ"ח שנים אתה וכו'. באבות דר' נתן שם הגירסא
בן כ"ב שנה, ולפי"ז י"ל שלכן עד
עמה לא נח ללמוד חזרה (אף שהיה
חפזו זה מכבר כמ"ל אות ג'), מפני
אביו שלא היה מניחו וכדמוכח
בפרקין ולקמן פ"ב, ואח"כ כמ"ד
בקדושין [ל] אדיך אלוהריה דברך
עד כ"ב שנה, לכן לאחר שכלאו לו
כ"ב שנה שלא היה יד ורשות אביו
עליו כ"כ הוא שהסכים ללמוד
חזרה, ובקנה הגדול [ע"ט א']

הגירסא שהיה אז בן כ"ה שנה, ולפי"ז י"ל ג"כ דאח"כ כמ"ד בקדושין
[שם] עד כ"ד ועד בכלל, וכשנכנס בשנת כ"ה ונחמ מיד עול אביו קיבל
עליו עול חזרה, ולגירסא דהכא כ"ח שנה לא מנאמי טעם לפשוטו של
דבר וזו. ולפי מש"ל פ"ב שנשמת ר"א שרשה מנשמת משה, לפי"ז
י"ל, לפי המצואר צוהר ומיקוני זוהר צמח מקומות שנשמת משה
צמוד (כד"ל ונחמ מהודך עליו זוהר בראשית [כא] וכד"ל ימן ההוד
למשה (מיקוני זוהר פ. ע"ש בבאור הגר"א, והוא לשון ברייתא בספרי
הצרכה פסקא ש"ג), י"ל שנשמת ר"א היה ג"כ מצמינה זו של משה,
וזהו שאמר להלן פ"ב קרנותיו יוצאות בקרנותיו של משה קרני הוד,
(וגם במספר שמו, רבי אליעזר הגדול, יש רמז לזה, שהוא עם הכולל מיוון
כמספר (אלקיס צבא) שם ההוד), ולכן בשנת הכ"ח הוא שהאירה בו
הארת נשמה זו, כי לפי מ"ס צוהר וימי [ר"י] ובהשמות לח"א [ו].
נראה שצבעים שנה ימי שנותיו של אדם הן בו ימי הצנין מלמטה
למעלה (ובגזירות שמואל, הן צינה, ע"ש), עשר שנים לכל מדה, שנמלא
העשר שנים של הוד הן מן כ' עד ל' (וזהו שאמר בן שלשים לחם
שההוד הוא קו הגבורה והכח), שנה אחת לכל מדה שצמוד ממטה
למעלה, ונמלא שנת הכ"ח שנת הדעת אם נמנה הדעת בעשר או שנת
הצינה אם נמנה הכח בעשר, ולכן אז נחוסף בו דעת וצינה לחזרה
ולתעודה. וש"כ הרב וכו' מו"ה אברהם שמה מאמטישקלא פ"י ששנת
הכ"ח הוא כח שאמרו צוהר פנחס [רכא א' וב'] כל אשר תמלא ידך
לעשות ככתך בו, איך לצינו בעוד דבוינא דליק בו' לאשתדלל למעבד
רעותא דמאריה בו' איהו כח דשרי עלי' בו', וצינו ללא אשתדלל בהאי
כח בו' דאחרפי מהאי כח בו', ועיין עוד זוהר ונחמ [קנ"ב] וישלח

הוספות הרד"ל [ד] ולפי מ"ס באבות דר' נתן שם שקודם החרישה אמר ר"א אלך ואלמוד חזרה לפני ר' יוחנן בן זכאי וא"ל אביו אי אתה
טועם עד שתחרוש מלא המענה והשכים וחורש בו' והלך וישב לפני ר' יוחנן בן זכאי, הדברים מכוונים כמ"ס בס"ד, שגם
תחלה קודם החרישה חשקה נפשו ללמוד, וע"י פעולת החרישה שגור עליו אביו, שסייעוהו מהשמים (שנודמן לו בטרשין כדהכא) הוסיף אומץ
בלבבו לבטוח שחפץ ה' בידו יצליח, וכמ"ס בפנים בס"ד:

[ה] ובני החריף ירא וחזר לדבר ה' מזהר"ח יונה ז"ל בעודנו נער הוסיף מדעתו להשלים דברי אלה שלכן שמו באבות דר' נתן על עפר משלו
של ר"א, מפני שמעשה החרישה בעפר הקשה, התעורר ללמוד חזרה, ושל ר"ע משלו במים, מפני שע"י חקיקת המים באבן דן הק"ו ללימוד
התורה:

[ו] ובספרי רפואה ראיתי, שזמן כ"ח שנה, הוא זמן גבוליי (למאחורי הטבע) לרחיית פסולת הדם מהגוף, דם הטחורים לאיש, ודם הווסת לאשה,
ואולי לפי"ז י"ל שזמן זיכור הדם ממותרי הפסולת מעורר ג"כ זיכור וטוהר בנפש באותו הפרק וכמ"ס המהברים:

פירוש מהרז"ו

מבוקשו, וכדאיתא טוף פרק ב' אלא לא בקשתי מלפני הקב"ה אלא
חזרה: שאתה חורש בטרשיין. פירוש ומחמת העבודה הקשה אתה
מצטער: על גבי המענה. לנסות את עצמו, שידע בבירור שאינו
מחמת העבודה הקשה, ולהראות גם כן לאביו, ולכן לא פירש לו
כוונתו מיד: שאתה חורש. פירוש שאי אתה רוצה לעבוד כלל
ולכן אתה בוכה:

עלה, ופירש הערוך הנפה שלך חרשת, פירוש שהנקבים שלה
סתומים, וכדאיתא במסכתא סוטה וזו, בן ואין לך טרשין בכל ארץ
ישראל יותר מחבורן וכו', ופירש רש"י שם טרשים סלעים שאין
עושים פירות: והיה בוכה. ענין בכיתו מגדול המית נפשו הקדושה
ללמוד חזרה, ולא היה יודע באיזה אופן יוכל להשיגה ובאיזה
מקום, והיה מתפלל לפני הקב"ה שיתן לו עצה טובה איך ישיג